

Рік II-й
1921

за місяць Липень

з. 13 : 14.

ціна
5 корон

орган Українського Стрільцтва
чужині.
Виходить двічі на місяць

Видле Пресофа Контин при Укр Бригаді в Німеч.
Яблонніа. Чехія Нім. Яблоніа, Барн К. 10.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

З причини зміни, які зайшли в життю укр. табору в Нім. Яблонніа силою розпорядку міністр. Народної Оборони з дня 21. VII. ц. р. Проголошеного дня 1. VII., редакція не мала змоги приготувати на час число 13, тому видає ч. 13 і 14 в одному зшитку за липень з подвійною кількістю сторінок. Заповіджене в розпорядку перенесення укр. табору з Нім. Яблонного до Йосефова спонукало редакцію докінчити розпочаті в попередніх числах спомини над Сяном, щоби на випадок перерви видавання, з причиненої перенесенням, "Укр. Стрілець" гвориз замкнену цілість. Редакція прохає вибачення, як що через те число немає бажаної різноманітності. На випадок перенесення "Укр. Стрілець" імовірно получиться з "Укр. Скитальцем". Одначе поки табір залишеться на місці, наш орган виходитиме правильно як досі. Усіх наших довжників прохаємо вирівняти передплату за отримані числа, бо наслідком погіршення загального нашого матеріалу становить, "Укр. Стрілець" опинився також перед небезпечкою. Ми й досі працювали з недоборами, які тільки з трудом удавалось усувати завдяки тій прихильності, з якою завжди відносився до культурної праці в бригаді її командант Вл. ген. Курманович. На далі залежатиме від самих читачів, чи наш орган може утриматися чи ні.
Редакція.

СВЯТО ГУСА. Дня 5. VII. о год. 8. увечері святкувала чеська колонія пам'ятку спалення Івана Гуса в Констанці 1414/Свято, в якому взяла участь і укр. Бригада, відбулося за місцем на перехрестю доріг Цайкав-Ладен. Біля заготовленого костиря усталилась укр. почетна сотня під командою пор. Флеша, далі укр. хор під проводом пор. Гнідога й бригад. оркестра. Після вступного слова майора Янзи ротм. Лев відчитав брошурку про життя й значіння Гуса. Пор. Ватран в своїй промові від імені Укра-

їнців провів влучну й гарну мовчозію між мучеництвом великого Гуса й укр. народа підчеркучи раз-у-раз непереможність правди й сили живущого духа. Укр. хор відспівав декілька пісень, заграла оркестра. Нарешті підпалено костир, вечірня темнота занялася ярким та немов яким таємничим блиском могутнього сьва. Так горіло тіло Гуса а його ідея ясним полум'ям внімалась високо під небо. Після спалення відбувся похід з лямпйонами.
РІЧНИЦЯ ОСНОВАЇНЯ першої укр УМСА - завіт зі свята дня 17. VII. буде в ч. 15.

ОДИН ДЕНЬ В ЙОСЕФОВІ - 12.VI.1921

/Оці вражіння були написані для Укр. Прапора" і вислані туди дня 16.VI. Одна-
че редакція не надрукувала

Йосефів це - як відомо - стародавня ав-
стрійська кріпость, обведена високим на-
сипом-валом та глибоким ровом з мурова-
ними стінами. Нині вона без значіння. Уряд
поволі руйнує та рівняє її - містечко
заселяється.

На одному краю, за валами й розвалина-
ми - фортечна будівель, вже посеред рів-
ного поля, стоїть укр. табор. Поміж хвилюю-
чими житами біліють бараки, неначе сиріт-
ки викинені поза межі людської оселі,
збіжжям та валом захищені від людського
ока. Це дощані домівки укр. бездомних ски-
тальців. За ними простягаються буйні дов-
гі ниви гей аж до лісу, що темно-зеленим
парканом став на краю видюкруга.

Ось ми вже посеред бараків, на терито-
рії другої з черги укр. республіки під
чаським протекторатом. Кам'яні та дерев'яні
хідники, по яких на протязі воєнних років
пройшла сила-силенна людських полонених
ніг, мали вже ось-ось перейти у стан за-
служеного супочинку, щоби порости травою
й заховатися якимсь перед нахлебними люд-
ськими ногами. Аж тут доля наднесла ще
укр. скитальців...

Ми зайшли в харчівню, щоби пообідати.
На стінах харчівні видно деякі розмальо-
вані прикраси. Кидається в очі терновий
укр. тризуб, оплетений з дротяної колючки,
що огорожувала колись бараки. Замітна річ

для сучасної хвилі - цей тризуб.

„Сьогодні неділя - обід не злий. А та-
в будень ви б не наїлися. Сьогодні краще
ніж звичайно також вечера - чорна нава-
пле з „бухтами“. Випадки курячої сліпоты
отряють щораз частішій... - пояснюють за-
йомі, що до нас присілися.

Барани доволі провівні, з подвійних
або й поєдинчих дошок складені. Зимувати
на в таких літніх палатках годі уявити.
Коли ж узяти на увагу 50 сот. на денні
видатки й два папіроски, то й літо мабу-
не дуже приманливе. Одинокя опора це хи-
ба що-місячна грошева підмога з Нім. Яб-
лонного. Інколи прише децо Америки, та
рідно коли й мало. А 600 Українців - ст-
льців і старшин, мусить жити. Ще така нед-
но тому, як вони були гордоцями всеї У-
країни. Тепер користуються ласкавим про-
вом авілю й після 5-ої год. дня можуть
виходити поза брами свого табору. - По-
другому боці річки лежить містечко Яро-
мір, краще й привітливіше від понурого
касаряного Йосефова. Одиначе наслідком
з за-збоного збрання мало хто туди за-
ходить з Йосефівців.

Увечері святочний концерт з приводу
5-літніх роковин смерті Івана Франка.
Всі карти вступу розпродані. Чехи, які
вчорашнього вечера були на виставі „На-
вольника“ дуже зацікавлені. Особливе вра-
жіння зробила на них сцена в тюрмі - з
бразець живучости козацького духа. Інші

річ, Йосефівська театральна дружина грає „Невольника“ з особливим хистом. Ця штука підходить дуже до таборових настроїв. Як від тих козарлюг, так і від Йосефівських невольників не почуєш ніколи й слова розпущки. І вони люблять неплувати з власної біди, жартом веселити свою й загальну журбу.

В таборі йде жива культурна праця. Продовжується курс вищої освіти для стрільців, основується другий курс для матурантів середніх шкіл, театральний гурток приладив вже один барак на театр і вже дає вистави. Хор вправляє що дня й готується до прилюдних виступів. Спортівці ведуть як звичайно свої мачеві змагання. Просв. Кругон видає „Укр. Скитальця“ й не рує всею культурною працею. І все те робиться як при найкращих життєвих умовах — охоче, з любов'ю.

8 год. увечері. Сяла чеської старшинської „Весіди“ повна шцерть. На червоних оксамітних фотелях, перших і других рядів засіла місцева чеська публіка — військові й цивільні з родинами. Свято розпочинає чет. Галинський красномовним і патріотичним словом, з якого віє набожна пошана для імені й духа Франка. Непохитна віра в краще майбутнє й ніжне відчуття сучасної національної трагедії спонукають слухача до певної пригадування. Та для чеської публіки це мертва точка. Головною частию програми являються про думці хору під проводом пор. Сердона. Лісні підібрані до загального тону свя-

та, знаменито виконані, поглиблюють настрій, які порушила промова. Найоригінальнішою принадою свята є безумовно артист Емець з Праги зі своєю думою й бандурою. Яна промовляє до публіки незнамою досі мовою — то ніжно брешить, то жалібно, то грозить немод силе градом куля, то вдріжить дрібно й бадьоро всіма струнами, що нараз цепає все лихо й горе. Оплескам немає стриму. Одначе артист владучи сиромо руну на груді прохає вибачення — він хорий на груді. Так само подобаються всім тенорові солн хор. Русина, якого пісні трагічним змістом своїм достроюють ся до пісень хору. Друга часть програми розпочалась рефератом чет. Дольницького про життя й творчість Франка. Чет. Лукіянович віддеклямував зразково „Каменирі“. Свято закінчують два гимни, чеський і український, які публіка вислухує стоючи. Було це шире, гарне й настройове свято — для Чехів знаменита асація про окремність укр. культури.

Нім. Яблонне, 15.VI.1921 — Я.Я.

Михайло Володимир

Плачте! Чи виплачетеся вже раз,
Що б очі ваші висохли від сліз?
У чорних сліз! Щоб скрипіла вашарфа
У намінь скрипя, сціпенія!
У намінь! Ні, у ніж!
У ніж, що роотрим бодем рве,
Що не давить й тне. Що кров тече
А не бачно мутне.
У чорний сум, що б ватуло,
Пірніть на дно із головями,
А не валайтеся під корини,
Що б копати не треба вас було!

П О В І Д О М Л Е Н Н Я :

Просвітний Кругон укр. табору в Нім. Ябл. наддаді вижичаюча книжки лише тин роб. партіям, що надішлуть 10 чи. на покриття коштів пересилки.

ВЕРНО. Для 7.ц.м.загостили до Верна ученики Берегівської гімназії й дали вечерок в салі чеського Нар.Дому.Саля була повна.Були також стрільці укр.роб.сотень.Вечерок почався тим,що один з членів Верненської жупи привитав укр.братів з Підкарпаття.Потім співав хор.Серце радувалося,як чулося пісню,що лилась з душі так молодого покоління,що не-давно що йно вишло з під бідної солом'яної стріхи.Це співали сини батьків,що були до недавня закуті в малярські кладани.Сини країни,забутої всіма,якої нива зростає була тисяч-літнім буряном.Бачилося прегарні успіхи праці диригента хору проф.Бачинського.Оплескам не було кінця.Пісню „Широке болотище“ мусів хор співати аж три рази.Заповіт Шевченка, дуже гарно відспіваний, вислужала публична стоячи.Так само гарні були й деклямації Федьковича „Довбуш“ і дещо з Руданського.Останнього віддеклямувала дочка Чехя проф.гімнастички Берегівської гімназії.Її мова була так чиста,що здавалось - деклямує Українка.Гімнастичні вправи викликували щирий подив.Були трудні але незвичайно зручно виведені.Свято закінчив проф.Бачинський промовою.Подякував Морав'янам за їх сердечне прийняття, пояснив, хто є власне ті, що замешкують Прикарпаття.Е це - говорив - менчий брат великої укр.сімї і підчеркнув, що руских там нема.В педяку за визволення з ма-

лярського ярма приносить свободний брат в дяр братам Чехам се,що йому найдороще чого не могли вирвати йому вороги,що він заховав в глибині душі - свою пісню.Після відспівання трьох гимнів,гості розійшлись з милими опоминями. Участник

ПІЛЬЗНО.Оснований іщезпочатком мая аматорський драм.кружок не ограничив своєї праці на самих виставах,яле й згуртував всіх стрільців в Просв.Гурток.Кожний бев виїмку зобов'язався длати що місяця вкладку /стрілець 3 чк.вістун 4, дес.5 і т.д./ - на часопної й книжки.Доої закупилено 52 книжки,і зложено власну крамницю з укр.листівками,календариками,відзнаками і т.и. За перший місяць дая крамниця чиетого прибутку приблизно 100 к., так що буде можна знову закупити трохи книжок,а в серпні-сподіємося-вже не треба буде вкладок.Як з цього видно,не дарають запорожці в Пільзні а вільний час від фіз.праці посвячують праці духовій.Драм.кружок відіграв вже два рази „Учителя“ а раз „Три празники“. На серпень приготовляє комедію „Мужики аристократи“.

ТРЕНЧ ТЕПЛИЦЕ. Укр.роб.сотня ч.11.уладнала два опівничкі вечері під проводом чет.Лавлишина.Перший /18.УІ./ в Тренчині в домі УМСА,безплатний для вояків. На програму склалось кілька пісень,відчит по словцьки хор.Гопішина про Укрлі.

му й укр. народ і деклямація „Лявказ” ст. дес. Геремеша. - Другий /25.VI./ в Тренч Тепліцах „Літнього дівадля” для публики. Відсвівано ряд пісень. Три точки виконана військова музика час. 17.п.п., між иншим відіграла „Подоланку думку й коломийку”. На кінці слідувала вистава комедії Васильченка „На першій гулі”, з якою получено „Вулицю” з нар. співани й танцями. Жіночі ролі виконували п-ні Павличини і дві панни словачки. На обох вечерах хор виступав в нар. строях, які справлено своїм коштом.

ПАРДУБІЦВ. Заходом філії Просв. Кружка при укр. роб. відділі відбувся дня 12.VII. р. в міській театрі прилюдний святочний концерт в 5-ті роковини смерти Івана ФРАНКА при участі старшинського хору під проводом пор. Гнідога, солістки п-ні С. Андрієвської, фортепяністки п-ні Устияновичеві, соліста п. О. Руснака й артиста бандуриста п. Вмця і п-ні Зяяцевої як фортепянової супровідниці. Паниа Котецька віддеклямувала поему „Іван Гус” по чеськи.

Паниа Індра Духоньова анголосила чеський реферат про життя й творчість Івана Франка. Сяля театру була заповнена чеською публикою, яка захоплювалася так укр. піснями як і музикою /бандурою/. Укр. стрільці й старшини, що улаштували цей вечер, зробили гарне діло, бо познайомили чеське громадянство Пардубіц з укр. культурою та національною ідеєю.

О С В І Т А В Т А Б О Р І.

Курс торговельної академії для абітурієнтів, який завдяки старанням пор. Падійчука і чет. Оста почався 2.XI.1920р при участі 82 учасників, закінчився клясифікаційними іспитами дня 30.VI.1921. Наука відбувалася по полудни від 1 до 8 год ввечером. - тижнево 27 годин. Учили професори торговельної академії в Ліберці, приїждючи до Нім. Яблонного - за місячною оплатою по 100 чк. від ученики при чому стрільці /однорічні/ платили лиш по 30-50 чк. Вислід іспиту: 39 отримало повноправне свідоцтво як абітурієнти торгов. академії, 3 приватну посвідку покінченого торговельного курсу, 7 посвідку фреквентяції. Іспит здали з відзначенням 9. Серед абсольтентів були 1 однорічних стрільців і підстаршин, прочі - старшини. На чолі заряду курсу стояв от. Дичка, від лютого от. Ваня. Курс мав спершу приватний характер, потім на ініціативу сот. Яреми в міністерстві освіти, курсови признано було право прилюдности.

КУРС КРАМАРСЬКИХ КООПЕРАТИВ від 28. I до 7.VII. під проводом чет. Вяршиа. Наука відбувалася тричі в тижни, спершу від 5-7 год. потім 5-8 ввечером. Перероблено: Ціль і значіння кооператив, їх організація, калькуляція, товарознавство, важніці постанови із закона про векслі й про торговлю, книжковання методом подвійною купецькою й кооперативною, прийатою в члє на основі підручника Гарасимовича. На

курс записалося 64 стрільців і підстаршин, з причини висилки на роботи покінчило курс лиш 26. Після письмального й усного іспиту учасники отримали відповідні посвідки, 22 з добрим а 4 з достаточним успіхом.

П О Д Я К А.

ЗАПОМ. КОМІТЕТ „БОРЦЯМ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ“

В ШІКАГО надіслав до редакції „Укр. Стр.“ листа ось такого змісту:

„Засялаю Вам від Запом. Комітету в Шікаго чек на 680 чк. Просимо се ужити на Ваші потреби. Ми отримуємо точно Ваш часопис і дякуємо Вам за красне редагування. Для нас Стрелець робить ще ту прислугу, що подає звіт з жертв присланих з Америки, а се значно помагає нам у збиранню датків. Остаємо з поважанням, шлемо щирий привіт і бажаємо витривалости, а чей дідетесяр ліпших часів для Вас і для цілої України.

За Запом. Комітет: Кирило

Шікаго, 18. червня 1921.

Січевський.

За такий щедрий дар редакція „Укр. Стрільця“ складає Шановному Комітетові й всім жертводавцям в Шікаго сердешно подяку. Уділена нам загорога являється тим ціннішою, що вона наспіла як раз в скрутну для нас хвилю. На основі розпорядку Чеського правительства Українська Бригада перейшла в стан фактичного інтерновання. З днем 1. липня ц. р. стрільці отримувати муть лиш по 50 сол. нмїєць дотеперішних 3 к. а старшини лиш по 5 к. удень нмїєць дотеперішних поборів. Наслідком того матеріальна положення всієї бригади стало дуже важке и вся культурна праця, яка велася досі дуже енергійно й успішно, зустріється з великими перешкодами.

Щире спасибіг Вам, дорогі Браття в Шікаго! Не зважаючи на ніякі обставини, будемо працювати далі для Вашого й нашого добра, для визволення всього поневоленого Українського Народу.

Редакція.

ПЕРЕДПЛАТУ ЗЛОЖИЛИ: Укр. роб. відділи: Нове Місто 10 к. - Михайлівце 6 к. - Турнов 12 к. - Прага / Гоневич / 44 к. - Рудольфів 10 к. - Ужгород / пхор. Влош / 40 к. - Ліпнік-Вількява 16 к. - Тршиів 20 к. - Часлав 12 к. --

Василь Пачовський

ПІСНЯ СКИТАЛЬЦЯ.

Був у мене край коханий,
Був у мене сміх румяний,
Був у мене рай -
Аж заграли барбани
Принесла війна кайдани
На мій рідний край!

Мене гнали у чужину
Кинув жінку і родину
У кроваву ніч -
Ах, де стану - бачу рани -
То кровавий край коханий
Під велику січ!

Ой кровавню у молитвах
На всіх полях, у всіх битвах
Під гуком гармат -
І нема кутка на світі
Де б не гинув в сльозі цвіті
Наш коханий брат!

Брат борець за волю згинув,
А ярма таки не скинув
На своїй землі -
І остався на чужині,
На чужині, в пожежині
З пятном на чолі!

Стогне в муках край коханий
І пропав мій сміх румяний,
І пропав мій рай -
Ходжу, блуджу, світом нуджу,
Як те сонце в крузі кружу
Понад рідний край!

Берегів, жовтень 1920.

Михайло Володимир

Коли життя все в боротьбі,
Чого ти мнешся перед нею?
Признайся сам: лінивий ти!
Хопиєсь з сусідський клич -
Тобі вигідно з ним - немнеш свого Я

Ти знай, що спело це новітний шит
А ніж давний в руці.
Вже час; спитай себе:
Не хочеш жити? П р о п я д а й!
Однак не жалуйся, і не скимли
І права не гляди!

А хочеш жити? Вбити знай!
І над горла свого вирви ніж
І в груди підступную вгати.

СТРІЛЬЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ. Останні лекції: В. Андрієвський: Про атмосферичні явища.

М. Герлецький: Огляд політ. подій. З минушини Нім. Яблоного, 71. VII. 1921/

Михайло Володимир

Л И С Т із-за З Б Р У Ч А

1919 р.

Люба Сестричко!

А тепер по тих страхиттях, по страшній дійсності послухай ще й другої сторони. Я перейшов границю Великої України під Хотиною. Моя дорога така: Коломия, Чернівці, Новоселиця, підводами до Дністра, до Хотина, Жванця, зі Жванця до Намянця. Звідси починається моя мандрівка, блукання по Правобережжю.

Починаю від дороги підводами з Новоселиці. Тягнеться довга валя. Жінцтво йде, хлопці нашірують. Скрізь пишні бесарабські краєвиди. Ідемо битим шляхом. Дорога вється згори і знову вгору. Широкий, широкий вид. У мене радісний святочний настрій. Це все для мене таке нове, невидане.

Довгими рядами вітраки, один коло другого, густо — аж губляться десь на обиді.

Села далеко від дороги.

При дорозі жерельні кверниці, над ними хрести.

Південь. Спека. Цілий день ми в поході. Налітає легко місячна срібна ніч. Серце живе бється.

„Ніч така місячна, зоряна, ясний — вижди, кохання, хоч на хвилиночку в рай“ — пісня зривається мимохіть з уст.

Відпочиваємо. Як добре витягнути утомлені кости! Та спати не хочеться, не можна. Діна — як все — починає свою казку — спів.

Легко, легко срібним голосом про жовніра, що в нього серце тяжко ранене.

Зі серця пливе червоною струєю кров. А люба підходить і рану сльозами зрошує. В очі цідує, в очі померклі.

Діна опівлає і горнеться до мене. Вона дрожить, я чую, що її лячно.

Не можна спати в таку ніч.

Та ось вже дальший похід. Переходимо через село. Згарища, розвалини.

Це колись мужики „бунтувались“ — Румуни навчили їх порядку.

Ранок. Кажуть, недалеко Дністер. Місто Хотин. У далі долина Дністра.

Замрачена, віддихає клубами імли.

Високий беріг стислає иряку.

Тепер маємо переправитись через Дністер.

З тосною глядкою на другий беріг. Там місто Жванець і свобідна, вільна Україна.

Та щось довго триває приготування до переправи. Румуни ставлять нові церкви.

Виходжу на високий беріг і гляджу.

Ту Хотин, там Жванець.

Пливе широко Дністер, від нього милим холодом тягнє.

Хотин. Голова моя опадє на джоні.

„Ей вернися Сатяйданий“ — відгадує мої думки Діна. Вона ввійшла хильцем і заслонила мені очі долонями.

Не відриваю її рук.

„Гей дивною, гей широкою новими йдуть“

- бачу їх.

Голос Діни стає сильний:

„Гей хто в лісі озвися!“ - і руки її відслонють мої очі - „Не журися!“ дзвенить радісно, високо - вона вказує мені перше човно, що відчалило з нашими від берега...

Так опинився я в Жванці.

Не буду писати по кілька гривен фунт хліба, як нас приймали, ні про Кам'янецьку політику, ні славні нттицькою сіллю заправлені статті д.Н. - се все інші описали. Почались для мене дні захоплення.

Признамся, наші перемоги, наші поразки, нещастя, голод, тиф, партії, програми, „зради“ не зуміли опанувати мене виключно для себе. Для мене почалась десятимісячна мандрівка по Правобережній Україні під п'ятьма „режимами“.

І не буду тобі писати ні про Петлюрівців, ні Галичан, Денікінів, більшовиків, повстанців, Махнівців.

Лютого жаль й сорому, безсилоного гніву не хочу викликати.

Розкажу тобі про пісню України.

Її зрозумів я що йно там.

Співаєш і ти нероз „Темна нічка, темна, не видати, де ж я буду ночувати“ - ти не зрозумієш сего, доки бездомна сего не переживеш.

Розкажу про розмову могили, про три шляхи, витатиму з тобою гай, зелену діброву.

Ей, - неблукавшись по широких просторах від ясного ранку, коли ноги розбиті, покривалені походом, коли сонце палить, очі пи-

лом припалі а змучення сонне огортає тебе...

І тоді стрічнеш криницю...

Тоді, вір, сему, хто викопав її, нема такої провини, щоб не дарувати.

Чи тямив варнака?

Тоді очі розяснити водою, зрозуміти губи, зісохлий язик попитати нею, унісати її, що пекуть огнем...

Тоді я що йно зрозумів отте досі таке „не-естетичне“ - „будем дроти, пане брате, з китійки онучі.“

І кинутися на траву! Огорне тебе солодко-прикрий полусон умування. Та дорога велика ще перед тобою.

І ніч зближаєсь.

А степ пустий, широкий, говорить щось. Щось лєстливе, щось розливне, ропітливе, бурливе, лачне.

Ніде захопитись. Широко видиш докрусний тебе видко всьди.

Смеркає „Де ж я буду ночувати?“ - журливо зриваєсь з уст.

Та ось яр, долина й уста твої складаються в радісний привіт.

Добрий вечір тобі гая - зелена діброва! - ось і захист, ось і нічліг. Яка розкіш, полєкша-почуття захисту! На м'якому листю розложитись, окритись шевелистою пеленою. Огонь розложити...

Горить огонь. В твоїй душі будяться первісні почування, тіни предків, божеська пошана огню.

Витягнути руки, на коліна власти - і

бити чолом перед таємною силою.

Дотліває ватра.

„І виходить ясний місяць з сестрою зорею“.

Хочеться співати, витати ногоць.

„Ой виydi, виydi серце дівчино“ скорбно тужні ноти місяця.

А гай шумить, говорить шумливо. Несе опітливу свою думу, степови передає.

А степ хвилює, несе, несе — і меркне твоя відомість.

У далі гармати гудуть гулаво. Там мерть. Тверда дійсність вискалених зубів, нікого нелюдського реву. Там нагя, неузбро-на наша груди таму ставить навалі зим-ної півночі. Чорня ріля кровію залита. Там родиться наша будучність.

Хили чоло перед тими безіменними!
Ще живу, не призначено було мені влас-ти...

Як прийде ранок ясний:

О сонце! Пресвітле ясне!

До тебе руки витягаю.

Благословлю тебе зі сходом.

Побідоносний промінь твій

з благословенням висилаю.

Ранню молитву, мій привіт,

любов мою з тобою шлю у світ.

Моя мандрівка це одна екстаза, де дій-сність зливаєсь з уявою, де розлучити дно від другого я не в стані.

У мене вірний товариш-кріс і палиця
руках здорова. І ширі друзі, мої хлопці,
руйні, обережні співтовариші стежі.

Не буду тобі писати воєнних пригод.
Тепер я в іншій настрою. Може коли іншим разом.

Доробля. Вітер дме.

Могила. „Ой у полі могила з вітром го-ворила“.

Ах, я чую її мову. Я мрію. Тан, у двацятім столітті я мрію.

Якби висипати нашим, що впали, високі могили! І зложити в них тифом і холодом і ранами вбитих!

Мої товариші, первісні душі, відчують щось дивне, вони шапки познимали. Один илячить і молиться. У мене сльози в очах.

Півсвідомість працею.

Могила... трупом начинена... Діна...

Діна не живе... тиф... смерть...

Вперед!

.....

Сірий степ. А на ньому „три шляхи ши-рокії, до купи зійшлися“. Чорніють, темні і гинуть десь в безкраю.

Тими шляхами „три сестриці жалібниці у похід брата виряжали“. Ей, не один тими шляхами поїхав на Вкраїну та там і за-гинув!

Чорне, густе, липке болото, липкий сніг притрясає.

„Темна нічка невидная — коник ми ся спотинає“...

А потім прийшло море — наше море.

А верх усього — Київ і Дніпро.

Я плив човном. Товариш зі мною. Ми ви-плиди на середину.

Глибокий баритон заговорив:
 Ой Дніпре, мій Дніпре,
 широкий та дужий!
 Богато Ти Батьку у море носив
 козацької крові

та не напоїв!

Я більше писати сьогодні не можу...
 Жди на другий лист.

Твій брат.

Михайло Володимир

В І З І Я

А за нами поростали
 Гні ліщинові.
 А на віттях шевелистих
 Зітхання шуміли
 І голуби веркували
 Сидя на ліщині.

Перед нами верболози
 Густі верболози,
 А серед них клядинові
 Куці нам розвіли.

Та не гнувся до калини
 Явір зелененький.
 Хата з недру, дуб зелений,
 Колюча шепшина,
 І вітками не зійшлася
 З явором калина
 Понад зимний гріб студений.
 Розлука, чужина.

Лиш кленові листочки
 Вітер ніс у поле.
 Лиш зітхання як макові
 Горячі квіти
 Улітали, опадали,
 Миттю червоніли.

І не сипте житом хати
 Жито не допоможе—
 виносити це будете
 Та не у кедрових,
 А товпами, безіменно
 І сліз вам не стане.

І не виваром любіотку
 Нас там напували—
 Полин гірний, полин гірний
 Дягало готували.

Всюди глянеш як широко—
 Рокита, рокита,
 Питай її в чий крові
 Тотя земля змита.

Питай, чого понад нею
 Чорний ворон хоче,
 Чого шугає і кричає,
 Чого там волочесь.
 Що там клявом новиле
 Що він там пророче?
 Темних птахів замикле
 На ности на очи...
 Не боронить віч червона,
 Китайки не було
 Лиш як осінню снігляво
 Вихрами загуло
 Червоніла понад ними
 Ябина, калина
 І кровавилася гостра
 Колюча шепшина.

Не барвінок не хрещатий
 Вихор кудерявив,
 А розсипав вихор тирсу
 Віщуванням смерті.
 А розсипав вихор тирсу
 Шумом свистом полем
 І таволга виростала,
 Таволгу стинали
 Біле тіло з тілом душу
 Тричі затинали.

А що, знаєш, шумить, фоя
 А що терен чорний?
 Чого припав, що хоронить
 Що до себе горне?

А як прийде час — розсіє
 Самосійне квіття
 І тройзілля зацвіте нам
 Тройзілля розвіття.

А поки-що терне, терне
 Пилом припадає
 З дощем квіту весняного
 Тужно виглядає.
 А покищо безприютно
 Як той лист на лозі
 Чагарями все вовцями
 Сірим в дорозі.

Та ударить сокіл з неба
 Крильми не заблудить,
 А де впаде тихо стане
 І ніхто не збудить.
 Приголубить в кігті гострі
 Ключом тімя крає
 Забе крилами в безтяму:
 Так сокіл карає.

Рвуться, рвуться розкотисті
 Гомони сріблесті
 Іде слава, добра слава
 В дороги троїсті:
 А що перше море грає,
 Гори бють сміливо
 А що третє це з луками
 Степи гоморливо.

Пісня, пісня йде широко
 В пісні кров говорить
 Рани, рани, крови ріки:
 Кров лиш долю творить.

І. Калічак

В ДВОРІ НЯ ПОСТОЮ.

(Дорогому Другови чет. Семейникови на спомин)

Січе дрібний осінній дощик.

Ціла природа окуталася в сіру холодну дощеву мряку. В далі ліс маячіє, заслонений вохким туманом, з поля дише пусткою та холодом віє. При дорозі куняють перемоклі сумні верби. Сумно та важко довкола. Лиш крякання гайвороння несеться. Воно гурмою розсілося по старих придорожних липах і дивиться цікаво на болотяний шлях, повний калуж та рідкого болота, що губиться між хатами, вибігаючи каламутною смугою в поле.

Ніде ні душі не видно.

По придорожних будяках остро свище вітер, стручує каплі дощу з деревини, немилосерно термосить і мервить причілки хати.

Природа нудьгує, у мряці дощем хлипає.

З горбка в село посувається шляхом сіра маса. Щораз то виразніші стають поstattі, котрі прямують до села в походівій кольоні.

Іде сотня до двора ня зміну. Свіжа та бадьора, хоч до нитки перемокла. Лишила за собою під-приорані поля, минула луки пвигі в мряку, що по обох боках річки розтяглася.

Сотня вже давно згубилася між хатами, чути тільки чвакання чобіт по болоті.

Скрізь заплакані шибки вікон дивлять-

ся цікаві жителі хати, тут і там зачервоніло намисто на білій дівочій шиї.

Десь рипнули до половини розчинені сінешні двері. Показалася чорноволоса дівчина, що цікаво лискучими очима до стрільців придивляється.

Понеслися по селу жарти, сміх та гукання; з новими стрільцями нове життя в село заблудило.

Сотня доходила до двора.

На пригорбку, між високими, старими липами й осиками забіліли стіни двора.

Скрізь алею і високу браму увійшла сотня на подвір'я.

Зміна! - кричить в дворі стара залога, обступаючи з зацікавленням новоприбувших. Зараз з'явився командуючий старшина, щиро витаючи свого друга.

Остапе! Вітай друже! Знову бачимось, як це гарно!

Залити посипалися на здогін в безладдю, так що відповіді діждатися було годі.

„Яке положення наше, де ворог? - питався Остап.

„Будь спокійний, він в сусіднім селі причаївся, онтам видніються його окопи! Нас не зачіпає, боїться, за це ми часто його турбували...

Раз навіть два скоростріли та з десяток ляхів стрільці забрали.”

„Це гарно.” – додав Остап радіючи.

„Але...е одно „але”.. – мовив далі Вороний. „Будь обережний з молодого дочкою господарів! Не вір ніщо ляшці! Будь хитрий! Така моя рада.. Стася звичлива й ніжна в коханню, але ляшка!...”

„Мене не зловила. Я не в цих, сам знавш.”

.....

Сотня розташувалася на новому житлі. Остапа як старшину, примістили господарі в кімнаті біля столової і запросили на спільний обід. Окрім старих сидів ще хлопчик і старша його сестра Стася.

Нічого собі, красуня, шнода тільки що ляшка.

За обідом, звичайно пішла мова про нові бурливі події, про дні повні журби й неспокою – на старости літ.

Для Остапа почалось нове життя на позиції. Серед фронтових занять минали одноманітні дні, спокійно проходили темні дощеві ночі, лишавши в Остаповій душі мале хвилювання.

Дівчина щораз то більше його полонила – чаруючи солодкими звуками роая і щирим та прихильним словом.

Нараз здавалося Остапови, що товариш не гарно посуджував цю вражливу, щирю та ніжну дівчину.

Янось привабив був трохи на дівчину, відданий новій праці.

Двір переіменовано у важне оборонне становище, від котрого залежало удержан-

ня лінії, на просторі нільканайцять кілометрів.

Стрільці копали окопи, будували лисячі ями, колючим дротом обводили рови.

Стася приглядалася до всього, що робилось, дуже зацінявлена всім аж до подробиць. Тоді то Остапові мимоволі насулось на думку підозріння, а пересторога друга вже більше в думки у нього не входила.

Але дівчина так незаметно зміла піходити й вивідати, що й він сам не знав як і де з чим виговорився.

Була темна ніч.

Небо зятяглося бурливими хмарами, дерева стогнали вітром, що двором по закутках крутився.

Усе дихало темнотою, лиш слабенько-бліда смуга світла з Остапової кімнати продиралася на веранду.

Вийшов, не міг всидіти в ніч, таку бурливу, де в округ самі стіни мовчали, пригнітаючи чомусь важко душу.

Спертий об пень липи, задивився у темноту ночі і прилухувався до музики вітру.

Ніде нічо не ворушилося, лиш часом острий тріскіт кріса відзивався вдаль.

Був безпечний в таку темну ніч, стіни зміцнив удвоє, напад не боявся, хоч така ніч була якраз до сього дотідня.

Нараз завважив якусь тінь, що полідмур на вшпінках проірлася до саду.

Свій певно не глушивби так кроки і

е підкрадався б так на пальцях - подумав.
нтам вже сховалася за товстою грушею, не
рмічаючи Остапа, що підкрався за друге
ерезво.

На кілька кроків вже стоїть від неї,
не пізнати не може.

Подув сильніше вітер, кидаючися між
плуззя деревини. Деревя важко зашуміли.
розгону зачепив об закутану постать,
розвіваючи на боки поли одіння.

Забіліла струнка постать дівчини, тай
нову закрилася.

Не вже ж Стася? - мало не крикнув О-
стап. Зачим в так пізну пору, пощо тут до-
яду?

Дівчина прямувала усе далі в куток,
е стояла так добре йому знана бесідка,
наена диким виноградом, тихо шепітливим.
т прожив з нею гарні хвили...

Одним скоком опинилася в середині.
стап підійшов ближче. Зачув тихе шарудін-
я, наче б відсувала щось з долівки.

Що робить? - з бючим серцем думав
стап. Що ж це знову! Виразно почув глухий
звук телефону.

А, Ляшка! Дяє своїм знати про нову пози-
ю. Буде напад. Цього тобі не можна дя-
увати. От гадюка, підля! Добре казав Во-
оний...

Не слухав кінця розмови, побіг без ду-
у до сотні.

Збуджені стрільці похапцем виходили
і стайні, хавалися в пільмі, розставляю-
ся на званих становищах.

Погашено світла, лиш в кімнаті Остапа
ще блимало далі.

Година минула а ворог не наближався.
Може не прийде, говорили на пошепки стріль-
ці між собою.

Тихо - ніщо не чути, лиш вітер над по-
лями свище, немов жаліється темній ночі.

Якесь тихе шарудіння закралося з ві-
тром зпереду. Донісся глухий брязкіт по-
левої лопатки, що стукнула об приклад
кріса. Зазвенів і багнет.

Ворог!

Із кількох соток грудей залунав крик,
який грізно роздер тишину ночі.

Стрільці розпочали пекольний огонь.
Заграли усі чотири Остапові скоростріли
а з їх тріскотом і кров у тілі заграла.

Без зпину сікли скоростріли, крісаві
вистріли злилися в довгий невтихаючий
клекіт. І міномет бавкнув глухо.

Ніхто в стрілецькі окопи не продерся.
Лягли до одного перед дротяними засіка-
ми стрілецьких перегород.

Мрячний ранок відслонив тьємницю не-
спокійної ночі. То по полі, то на дротах
повислі лежали польські трупи.

Остап дяв наказ підпалити двір.

Стасі вже не було. Утікла з ріднен
перед карою, де підчас бою.

Двір горів. Дим клубився чорною хма-
рою і розходився з мрякою по поли.

Нім. Явл. прес., 27. VI. 1921.

ПОПРАВКА. В ч. 11 у стихотворі Михайла
Володимиря Долгого... в 5-тій стрічці
замість „слезить“ має бути „чурить“.

СКІЛЬСЬКА АНАРХІЯ

Зі споминів пор. Прехурського.

Було це ранком 3 грудня 1918 р. Я повертався з Альбаниї wraz з б. л. в. стр. укр. жовнірами в кількості 900 людей. В Сколім на двірці напали на мій обеззброєний транспорт тамешні воляки, які робили службу на двірці й почали стягати плащі, наплечники і т. д. У хвили, коли я звернувся до командта двірцевої сторожі, щоби припинив грабунки, приступив до мене якийсь стрілець чи підстаршина, який - як я пізніше довідався - називався Билень і був головним ватажком тутешніх анархістів - відозвався так до мене: „Ви не потребуєте ніяких річей, бо ви йдете до дому, а ми тут воюємо...“ Коли я йому відповів, що люде йдуть не до дому а на фронт, то він на се замітив: „Там (т. є. на фронті) люде дістануть все, що їм потрібне“. Що йно на мої енергійні наставання припинилось грабовання й транспорт відїхав до Стрия.

Сього ж дня отримав я в Стрию від сот. Колодницького наказ відїхати з кількома стрільцями як охорону для німецько-мадярського транспорту до Лавочного й повернутись звідти з посвідкою від провідника транспорту, що транспорт не нарушений доїхав до границі.

Я забрав зі собою двох підстаршин, бул. Палчинського і дес. Антонюка, які отримали кріси без замків і набоїв, і відїхав. В ночі прибув потяг до Скольного.

Ще перед двірцем почув я крісові стріли. Потяг став, було чути якісь крики. Я вибіг і побачив, як до кожного воза тиснеся нрба озброєних, з яких деякі для постраху стріляли в гору. Інші тимчасом відчепили паровіз і вже розчіплювали поодинокі вози. Деякі були вже в середині возів і з криком веліли мадярам єдати одіж, чоботи і т. н. Обя мої підстаршини були безсильні, бо не мали вистиво зброї - кріси без замків. Я не знайшовши команданта сторожі почав кричати прикликаючи на поміч старшин і сторожу. Тоді приступив до мене знайомий мені вже Билень і тримаючи кріс, „готов“ крикнув: „Мовчи!... /тут ужив він грубого вислову/, вже досить нарабувати й нашої крові напився! Застрілю тебе як собаку! Наш отаман приказав нам забирати все з транспортів“. Почувши про отамана я почав розвідувати за ним на двірці, але тут його не було. Залізничний урядник сказав мені, що він певно в себе на квартирі в будинку „Сокола“. Коли я прийшов до отамана wraz з мадяром-ковником і попрохав його слухняно, щоб зрядив якийсь лад на двірці, то п. отаман обурился і закричав: „Ви там в Стрию всі злодії, хабарники, даєтесь підкуплявати й пускаєте майно за границю“. На це я попробував пояснити йому наше відношення до чужих повертаючих військ.

- що на основі умови між нашим правительством і австрійським та угорським ми обов'язані перепускати усі транспорти з їх майном, бо як ми не перепустимо, то вони не перепустять і так само грабуватимуть наших, що в великій кількості вертаються з італійського фронту. Далі я сказав йому, що полковник маляр має посвідку від військового секретаря Вітовського й що я маю наказ відпровести транспорт зі всім його майном аж до границі. Я заявив також, що зі Сколього не рушу, поки майно не буде транспортовано повернене. Однак п. отаман ніяк не хотів на це пристати. Коли я прибув назад на двірцець, то транспорт був уже цілком обграбований: жовніри сиділи пообзивані в старі деки, діти й жінки старшин були також пообдирані і плакали, коли наші герої таскали цілі зводи клунки до „Сокола“.

Я зателефонував до Стрия по поміч. Але через те, що то була 2-га год.ночі, не можна було зговоритись. Я мусів йти до рана. Билень пробував на протязі того часу застрашити мене й змусити до від'їзду. Він зробив знову крісом „готов“ і грозив, що збє. „Мені байдуже-відповіді, — краще не жити, ніж бачити такі порядки в нашій державі“. Потім з'явився сам п. отаман, а був ним - як я пізніше довідався - чет. Сабат. Він так само лявся і грозив збивством, коли не від'їду. Нарешті побачив, що зі мною нічого

не здіє і відійшов. Через яку пів години вся добича була транспортована повернена. Наш транспорт від'їхав о год. 6. далі.

Три дні пізніше приїхала зі Стрия до Сколього карна експедиція, цілу шайку розбила, кількох ранила, понад 20 взяла в полон а решта розбіглась по горах. -

Другим разом поветала в Скільщині шайка бандитів підчас повороту нашої виправи на Прикарпатську Україну. Вона складалась з самих поворотців і лютувала головню в околиці Лавочного. Проти неї була знову вислана карна експедиція в силі 40 стрільців і кількох старшин. До двох тижнів був заведений лад так в Лавочнім як і в околиці.

Вільшина Остап

НА ЧУЖИНІ

Тяжко жити сиротині
Без рідні...
Но ще важче на чужині
Упливають в самотині
Ночі й дні...

Тяжко жити на чужині -
Мов за грат...
Но ще важче стало нині...
Вчу, що ріже на Україні
Брати - брат...

Ужгород, 10.V.1921.

†
Стр. Ш Б В Ч И К Петро родж. 1896
в Старій Ропі пов. Ст. Самбір, служив
в укр. армії від 1.XI.1918 3. соф.
1. куб. група Кривса. Помер для
10.VII.1921 в табор. Лічниця Нім.
Яблонне. Похорон відбувся 12.VII.
Стр. П О Л Ь Н И Й Михайло рдж.
1897 в Дроздовцях пов. Перемишль.
Помер 31.V.1921 в чс. лічниця в
Тренч. Теплицях. Похорон відбувся
для 2.VI. при участі чс. орхестри
17.п.п. Вічна їм пам'ять!

Я.Я.

НА Д С Я Н О М

/Закінчення/

Я тільки для порівняння поставив поруч себе обі хвили /4.111.XI/,щоби читачі могли тим краще оцінити т.зв.вишність польської культури.Українські війська могли були утриматись в Перемишлі певно довше ніж 8 днів,якби були пішли тим самим шляхом,що й поляки-т.е.шляхом жорстокости.

Для перші дні я пробув біля ген.Пухальського як кмида сторожі й залоги будинку б.військової команди.До мого розпорядження стояло около 10 сільських молодців,декілька справжніх вояків - УСС-ів і 1 скоростріл,який був головною нашою обороною а своїм дулом стояв звернений проти вулиці.Сільські хлопці виявляли велику охоту до військової служби и хотіли бути як найкращими борцями за волю України.Та,на жаль,вони ще не зміли орудувати крісами.Збившись у купку навчались взаїмно на подвірю,коло скоростріла.При цьому поводились дуже необережно,без злину репетирували - один проти одного,так що мені прийшлося першезсього зарядити на поспіх відповідний вишкіл-у хвили,коли над берегами Сяну ситуація була ще не виянена і скрізь ішла ще жива перестрілка.Після такого поспішного вишколу я порозставляв тих,що були сяк так по вояцьки збрані,на фронтвих сьановищах у брані кам'яниці,а прочих за углами та на коритарях з одного й друго-

го боку,щоби не бачили їх прохожі й не думали міркуючи по зверхній одежі,що Українці не мають правильного війська.По полуднивоєнне положення проявилось остаточно в нашу користь і тоді на зміну прислала команда дійсних стрільців,яких організовано в касарнях при вул.Смольки /Тихій/.

Перед брамою будинку задержувались раз-у-раз цілі юрби глядачів,цікавих побачити увязненого генерала.Хоч як розшибалися стійкові,ніщо не помагало - не просьби ні погрози.Вогато приходило за ділом;одні бжкали перепусток,другі поради,чи,як і коли можуть виїхати і т.д.А вже найбільший клопіт був з б.австр.підстаршинами-служакками,які приходили один по одному домагатись,що б укр.влада виплатила їм 4 місячну платню,яка їм належить від Австрії за їх вірну службу.На їх думку Україна,що переняла усі наєи в сподку по Австрії,повинна зараз платити їм те,без чого вони тепер неспосібні жити.Потім я зустрічав їх ще декілька разів,як цілою громадою /100-200 чоловік/ вистовжвали під Народним Домом та викидали нетерпеливо своїх делегатів,які тим часом клопотали УН Раду своїми нахабними домаганнями-тоді,коли УН Рада немала ні сотика на заплату поденного гроша укр.стрільцям.Серед тих наставля-

вих прохачів, які вигукували на вулиці та вимахували плестунами проти України, були на жаль також і Українці, які солідаризувались зі своїми товаришами поляками, німцями, жидми, і т.д. Набундюжені делегати повтаряли одне й те саме: „Заплатіть нам! О, ми вам того не даруємо.“ і т.п. — і чути не хотіли про те-не то що розуміти, що укр. влада ніяких грошей по Австрії не перебрала, що всі каси прочистили поляки на протязі свого короткого панування і що до них вони повинні звернутися зі своїми домаганнями.

В дійсности всі каси, зокрема військові були порожні. Ясно, що велику скількість гроша забрали зі собою самі такі австрійці рахункові — як нпр. була чутка, що насу стац. кинди, в якій знаходилось декілька десятих мільонів, вивіз один старшина. Чого не позабирали рахункові, те загарбали потім поляки. Одна одинока каса, яка попала в українські руки, то була та, що її передав УН Раді один рахлідстаршина — майбуть Українець, приділений до стац. кинди. Та маєток цієї каси був дуже невеликий — всього 80 к.

На покриття перших видатків треба було нарушити фонди перемиської „Укр. Щадниці“. Через те, що зі Львовом не було ніякого зв'язку, не можна було сподіватися ляюїсь допомоги з боку крайової УН Ради. Правда, деякі багаті жиди пропонували більшу позичку, але з виплатою не спішилися, чекаючи на приблизне порішення східно-

галицької справи.

В будинку стац. кинди панувала тишина й пустка. По канцеляріях, яких там є кілька десятків, стояли тільки голі столи, крісла й шафи повні актів, на які ніяка рука не посягала. За те не видно було ні одної машинки до писання та взагалі нічого з вартніших канцелярійних приборів. В одній з певниць стояло ще дещо харчів — бочка оселедців, два шматки мяса й кілька десятків бухонців хліба, які зараз же розібрали між себе голодні залога.

Нове життя звійшло сюди що йно третього дня, коли з наказу УН Ради плотк. Шафранський обняв кинду станиці. Був це одинокий активний старшина та одинокий штабовий, що не зважаючи на свої старі літа став на службу Україні — тоді, як інші, хоча й молодші від нього, скривалися чекаючи/подібно як жиди в грішми/, поки виясниться, чия візьме гору. Влада вполк. Шафранського простягалась виключно тільки на цивільне населення й урядувальня його відношення до воєнного часу. Тут видавано дозволи на проїзд, легітимізації, накази про передачу ручної зброї та

В УКР. КАСАРНЯХ при вулиці Смольки Тут знаходилась оперативна кинда, яка спочивала в руках запасних старшин-сот. Цяпляк а потім сот. Гози, які були ще доступні найвищими поміж присутніми старшинами. Усіх старшин нараховувалось около 80, з того лінійних було найвище 20 а решту творили т.зв. харчеві, інтенданти

судді. Звичайно, в австр. службі Українці вважали оподалік триматися від фронтової служби. 30 старшин рішуче не вистарчало на обсаження всіх становищ на позиціях і в місті, на успішне проведення організаційних робіт в касарні і мобілізації по селах. Про останню акцію не могло бути навіть мови. Для цього не було ні часу ні людей.

В касарні кипіло. Хто зайшов сюди в перших днях, того мусів вразити безмежний хаос, який тут панував. Та був це тільки позірний хаос. В дійсності йшла пильна горячкова праця, якої не могли подолати тих декількох старшин, що мали вписати усіх добровольців, що надходили зі сіл, записати їх, з'одягти та озброїти, нагодувати, вишколити, порозділяти на чети й сотні, понастановляти командантів і т. д. Вони перетяжені трудами не їли й не спали. Рівночасно мусіли задовольняти всі домагання, які телефон передавав з фронту, де стрільці домагались зміни й харчів. Треба дійсно дивуватися, що команді удалось так складне воєнне діло врешті налагодити, без тих всяких примусових засобів, якими розпоряжає держава та кожда правильна армія. Сот. Ц. прохав і ляв, але працював за трьох. Сот. Г. видавав різні й рішучі накази, не зносив ніякого супротиву а непокірних пробивав своїми маленькими гострими очима. Сам вид його вусів, наїжених шпорцем, не допускав ніяких викрутків або заперечень. Через те то й де-

які в посеред військової та цивільної громади були незадоволені й називали сот. Гозу українським капраєм. На їх думку змінені часи вимагали іншого команданта. Однак далші випадки на фронті виказали вою безосновність такого погляду. Тільки сила творить силу. І галицька армія не змогла обійтись без тьухи. В Перемишлі подягало це все на добрій волі, заохоті й патріотичному почуттю. Всі старшини були наскрізь демократично настроєні. Коли дня 10. XI. було на збірці старшин підняте питання платні, то всі старшини станули на тому становищі, що межі стрілецтвом а старшинством не повинно бути що до платні істотної різниці й що старшини повинні побирати так само по денку належність як і стрільці. Для стрільця намічувалось 3 к. а для кожного другого ступня по одній короні більше. Були також голоси за тим, щоби платня старшин була й що до висоти рівня стрілецькій. Для активних старшин передбачувалось окрема платня на утримання родини, так само і для запасних підчас служби.

Та характеристичне те, що питання про платню виринуло що йно 10. XI. Досі не було спроби обмірковувати цієї справи. Стрільцям вже дещо виплачувано із грошей, які постачала УН Рада.

Після упадку Перемишля давались чути голоси, що ми програли, бо не мали „обершта" або „генерала". Були також нарікання на укр. старшин, що вони не зміли

станути на висоті свого завдання. Правда, деякі старшини може й легковажили велику хвилю, але про більшість годі сказати яке небудь лихе слово. Деякі просто валились з ніг. Та ж в особах лежала причина упадку - а в тому, що Перемишль був зданий на свої власні сили і не отримав ніякої підмоги з-зовні. Це ж не яке небудь галицьке містечко а більше місто з 60 тисячами населення, в переважній кількості своїй для України ворожого. Це ж велика кріпость і осідок австр. Х. корпусу з нечисленими військовими установами, магазинами, складами, будинками, в яких знаходилось мільйонне майно. Все те треба було переняти, забезпечити, поставити всюди сторожу і т.д. Утримання Перемишля вимагало 2000 дійсних стрільців, бо самих сторожей потрібно було около 100.

Тимчасом всеї збройної сили було в перших днях 150-200 а в дальших днях її найвищий стан, записаний в касарнях Смольки, був 600. Ця кількість вже не збільшувалась а навпаки з кожним днем тянула, головню після підписання воєнного перемиря з поляками. За пересічне число можна уважати 350 багнетів, з яких що найменше половина мусіла стояти на фронті без зміни, бо змінити не було кому - решта мусіла пильнувати порядку в місті та стояти сторожею біля складів та магазинів. -

Ця решта, яка витривала до самого кін-

ця на своїх позиціях і з правдивим обовідреченням переносила всі недостатки й труднощі, складалась з дійсних героїв. Були це громадяне з найсвідоміших сіл перемиської околиці. Неначе живий стоїть в моїй пам'яті один десятник з Бушинович, який що йно повернувся був з італійського фронту і заряв так, як стояв, станув до скоростріла на чердаку кляманиці „Віри". Він мав всього 3 км. до хати, де ждали на нього діти й жінка, але він не пішов, тільки переказав, що він вернувся і воєе здоровий в Перемишлі. Потім жінка що дня приносила йому їжу. А службу свою робив він з правдивою посвятою. Від скоростріла майже не відступав, навіть тоді, коли противник наступляючи дня 10. XI. повернув проти „Віри" невольний огонь. Цього самого дня згинув в низу на вулиці проти кладки героємською смертю один стрілець, мабуть з Негриби, який-один одининий з поміж цілої залози Нар. Дому не шукав прикриття за найближчими мурами а лишився на березі Сяну і лежучи тримав в руці крию націливши його проти кладки. Йому не пощастило дожити цієї радісної хвилі, коли вже бачилось, що ворог відбитий втінає. Поцілений ворожою кулею в саме чоло згинув він як справжній герой. Український народ певно прагне дає колись його імя і назвисько й як славному оборонцеві Сяну поставити йому гарний пам'ятник на місці його смерті.

Однак такими були лиш деякі, лиш е-

диниці. За те багато отрималося в ряди, щоб отримати збрання, через них то шр. Деякі відносили отримане до дому і через день-два знову вертались.

Одного ранку явилось на подвір'ю касарні 70 добровольців зі села Х. Були між ними молоді й старші, військові й такі, що в війську зовсім не служили. Вони стояли біля одяжного магазину і примірювали отримані що йно однострої. Саме тоді переходив я туди з сот. Г. Цей побачивши ново прибувих підійшов до них і спитав гримко: „З якого ви села й скільки вло? Назвали село й скількість.

„Слухайте, що я вли силку? — промовив сот. Г. „Я питаюся, хто з вас прийшов служити Україні й боронити рідного краю, а хто по плац або чоботи? Нехай кожний скаже мені щирю правду!“

Ніхто не відозвався.

„Хто з вас присягне, що найменше два місяці буде служити вірно в укр. війську й не покине рядів?“

Знову мовчанка.

„Ми нікого не змушуємо! Хто слабкий або не може покинути хати на місяць-два, нехай скаже отверто й виступить на бік, хто одначе злязить готовістю служити й присягне на те, той нехай не важитья потім утікати. Кожного дезертира постигне кара смерті!“

Поволі почали виступати далі з рядів і подавати на своє виправдання всілякі причини — як хвороби, каліцтва /один з

них був кулявий, вік, родинні відносини і т.и. Таким робом відійшла набік половина.

„Здіймайте все, що забрали з магазину — скрикнув до них сот. Г. „Покладіть тут все під мур! Не важдтеся що небудь брати з собою, бо горе вам! — і вийдіть зараз із касарні!“

Деякі зробили то зараз не чекаючи на те, що буде далі. Деякі ще стояли й надумувалися.

Ті, що з'явили готовістю служити, гляділи з погордою на своїх товаришів малодухів і старалися їх уговорити та розрушити їхню совість.

І мені стало болюче від того й я озвався до них: „Не намовляйте їх! Вони за волю і землю не даять. Нехай ідуть до дому служити полякам. Вони ж вродилися на те, що б бути вічними рабами!“

Врешті-решт соромно стало всім і вони повернулися на свої місця — за виїмком кількох, які до військової служби були дійсно не здатні.

Плян переведення обов'язкової мобілізації повстав що йно 10. XI., коли бачилось, що сила маліє а поляки не дармушуть тільки готовляться до великого наступу на Перемишль та Львів. Та плян пляном а переведення його в життя — инше діло. По всіх селах розіслано було проголошення мобілізації, в якому налязувалось всім від 18-36 років ставитись негайно до служби в укр. війську. На цьому й скінчи-

дось. Бо хто ж мав по селах подбати за те, щоб всі виконали даний наказ, коли ще не було організованої жандармерії в повіті. А перемиська команда зовсім не розпоряджалася такими свобідними частинами, яким би можна було доручити проведення мобілізації. Коли одного разу наспіла вістка з Перекопані, що польські відділи перейшли Сян і звідти наступають на місто, то в касарні не було настільки резерв, що б можна було вислати їх проти ворога й вирушити мусіла жандармерія, яку сформував чет. Гинилевич. Хоча й чутка була неправдива, як і багато інших, то все таки факт цей свідчив про наше безсилля.

Намієць мобілізації відбувалося озброєння сіл. З різних кінців повіту з'їжджали на подвіря касарні сільські вози по криєм та набої. Кожде село хотіло мати своє військо для себе, бо мовляв поляки з другого боку Сяну заходять в село, забирають худобу, хліб, коні і т.д. Деякі прохали ще дати їм одного старшину за команданта а вони вже самі зроблять з поляками порядок. Деякі приїжджали також по однострої, черевини, білизну для своєї вже готової міліції. Зразу видавала команда зброю без вагання, головню тим селам, що були położені над Сяном. Та потім, коли скількість криєів із 10 тисяч зменшилася до кількох тисяч, то прийшлося поступати більше обережно й оцядно. При кінці видавалося зброю тільки тим, що мали посвідки на дозвіл від

УИ Ради.

З воєнно-технічного боку Перемишль був також слабо забезпечений. Що найважливіше – не було гармат, фаховців-саперів потрібних для есентуального знищення мостів і бракувало зинколеної обслуги до скорострільів, яких нараховувалося около вісім: 2 проти кладки в кам'яниці „Віри“, 2 проти залізничного мосту на дворци, 1 проти дерев'яного мосту на торговици, 1 на Вільчу і 1 або 2 на Перекопаній – т.є. на всіх важливіших становищах фронту.

Перемогу дала полякам дня 11. XI. одна пандирна й 2 гавбиці, які стоючи під Винною горою брали на приціл усі важливі укр. будинки й становища та бомбардували їх. Така технічна перевага з польського боку викликувала серед нашого отрілечтва сильне пригнічення і заздалегідь засуджувала нас на поразку. Укр. команда передбачувала те вже в перших днях і вислала з'язз одного старшину /хор. Дереша/ окремим автом з асистею до Стрия, де по відомостям, які привіз п. Пялюх, було гармат подостатком. На жаль ці гармати вєпіли прибути ледви до Хирова саме в день, коли Перемишль вже був строчений.

Недостатку гармат не могли заступити літаки, які заховались в Гурку. Був і один летун Українець, який в цілях розвідки знімався над місто але найважливішого свого завдання – наладити зв'язок зі Львовом-сповнити не міг, бо апарати ча-

сто псувались.

Харчевих запасів в магазинах було доволі багато. Самої муки стояло на сям ді около 300 балів, а що тютюну, шоколяди, скільки коров і т.и. то й не зрахувати. Не було тільки кому пеки хліб, варити і т.и. Велику повагу серед стрілецтва зєднали собі укр.пані /учительки школи ім.Шашкевича та дівочого ліцею/, які зраз після перевороту взяли військову кухню у свої руки. Вони не тільки що самі варили, але й розвозили харчі та розділювали їх поміж стрільців на позиціях. Для залоги Нар.Дому варили пані, що тут мешкали, не жаліючи при цьому власних скромних запасів. Без допомоги пань ледві чи було б було можливе утримати фронт, бо стрілецтво й так голодувало наслідком неправильного постачання. Окрім харчів знайдено в одному лиш старшинському зодяжному магазині 3000 м.сукня, над якими наші інтенданти так довго радили, аж їх нарешті забрали поляки. На Бякончицях стояли великі барілки бензини, за які на Україні платилось потім мільони, - а в одній із військових стаєн обгризало жолоби декілька сот коней, яких не було кому доглядати та годувати. Австр.обозний старшина прибігав щодня до команди і прохав ламаючи руки: „Робіть що з ними, бо подохнуть“. Не було іншої ради як тільки повідомити села, щоби прийшли та забрали. Без сумніву, що поляки їх потім ві-

добрали.

Привелика шкода, що всього того майна не вивезено з Перемишля - у Самбір або Стрий. Залізничні транспорти, які укр. залізничникам удалось поволі налагодити були на протязі всього часу переважені поворотцями з фронтів та з нім. таборів полону. Щодня тисячі переходили Сян, облягали дворець чекаючи на потяг. Затримання їх виставляло місце на небезпеку грабунків і несупокою, тому в першу чергу треба було опорожнювати дворець. Укр. залізничники робили свою службу з великою самопосвятою а окрім цього були вони ще й одиними нашими розвідниками, що повідомляли про всі пляновані ворожі замахы. Вони перші знали про приїзд польської панцирни до Журавиці і перед залізничним мостом розібрали шини /роб.Р. 10.XI./.

Кали вже мова про транспорти полонених, то тут доконче треба згадати про Українців з Наддніпрянщини, які покинувши транспорт поступили в ряди нашого війська й як борці полишили по собі славу память. Головним їхнім організатором був пор. Говоренко, який вишукував поміж проїжджими Українців і самих старшин згуртував був около 15. З них визначився чет. Мельничук, який 10.XI. ручними гранатами не допустив наступаючого ворога до направи залізничного шляху, пор. Шилків, що без відпочинку стояв на фронті - і м. Один підхорунжий згинув в бою

підчас останнього польського наступу - біля каварні Штібера. Були це переважно найсвідоміші елементи з Раштадського або Зельцведельського табору. Першого дня увечері, коли вони з'явилися в касарні, до- ручила їм команда пройтись четюю з крі- сами на римах через місто. Вони це дуже охоче зробили й не минули ні одної ву- лиці. Це мало свій ефект. Заріз пішло по- між жидами та поляками з уст до уст: „Ка- зáкі, козáкі пшехáлі". Цєї ночі могла ко- манда спокійно спати, бо вороги були в страху.

Зрештою треба завжди було бути при- готованим на всякі евентуальности. Най- більше дивалося в знаки польське робіт- ництво, підбурюване своїм командантом др. Ліберманом, який тільки й продумував над тим, який допомогти польським шовіністам до відискання пропавшого Перемишля. Для тої ціли він зааранжував одного дня ве- лике робітничє віче в Робітничім Домі. Після галасливого вирішення, що Перемишль має бути від нині інтернаціональною ро- бітничою республікою - ні польською ні українською а робітничою, після внісен- ня пострих протестів проти укр. мілітариз- му й царизму рушила кількасотна маса прибраня в червоні кокардки демонстра- тивним походом вулицями через місто. Але др. Ліберман перерахувався в своїх замис- лях. Революційні робітники йшли дуже пра- вильним походом співваючи свій робітниць- кий гимн. В той час тримали поготівля в

місті сотня пор. Сенечка, зібрана на по- спіх зі стійок і фронту. Пор. Сенечко умів керувати стрільцями так, що вони могли викликувати вражіння силу. Вони перепускали похід зі спокоем але рівно- часно були й готові до протиділання. Деякі робітники були навіть тої гадки, що по справедливости Перемишль повинен належати до Українців. Стрільці знов зі свого боку їм, що вони не проти робіт- ників а проти польських буржуїв-гноби- телів тримають в руці кріс. Одначе на загал польське робітництво ставилось до укр. влади крайне вороже. Залізничі робітники н. пр. відмовились слухати на- чальника Українця (інж. Паславського), якого настановила УН Рада над залізни- чими варштатами. Вони спершу домагались заплати, потім муки в великій скількас- ти, нарешті зовсім покинули робітні й забравши все знаряддя перейшли за Сян до своїх.

В касарні при вул. Смольки зоргані- зовано було з великою бідю 4 сотні, т. зн. пороблено було реєстри, назначено ко- мандантів і т. д. Одначе ці сотні були всі розділені на поодинокі сторожі та фронтові відділи, так що в касарні окрім кількadesять людей, резерви ніякої не було. Великою нашою опорою в боях з по- ляками були б. в. військові поліціанти укр. народности, що поступили на укр. службу. Вони творили головну оборону двірця особливо підчас першого наступу 10. XI.

Головну команду творив властиво штаб під проводом сот. Гози, до котрого окрім нього належали ще сот. Цапак, пор. Петриневич, пор. Сенечко й інтендант др. Гладкий. Одначе цей штаб рідно коли міг зійтися а в принципіальних справах сот. Г. вярджував старшинські збори, на яких подавано до відомля кождохасний стан політичних переговорів, обмірковувано питання мобілізації, поборів, велись наради що до мосту і т.и.

На основі рішення такої збори я став відпоручником війська при УН Раді і як такий брав участь у всіх засіданнях УН Ради від дня 6.ХІ.та заступав військо у всіх переговорах з полянами.

У Н РАДА була найвищою політичною владою над Сяном з правом вирішування - війна чи мир. З цього боку була вона для війська верховною владою. Тоді, як в насарнях при вул. Смольки перепроводжувалась організація війська, то в Нар. Домі, де в кімнатах щадниці збиралась по декілька разів на день УН Рада, ішла пильна організація адміністрації міста й повіту. Поодинокі члени УН Ради переймали окремі уряди - і так: дир. гімназії Аліськевич став головою магістрату й начальником постачання харчів, др. Загайкевич повітовим номісарем а надрадник Дмоховський начальником суду. Останнього рішення при кінці вичернути з листи членів УН Ради, бо його поводження не було згідне з вимогами УН Ради. П. Дмоховський і був радий такій зміні, що підносила його

на ступінь начальника й боявся можливі наслідків такої зміни. Через те й його поступованне було доволі неясне.

Засідання УН Ради відбувались як звично в Нар. Домі, який стояв на самому фронті. Ця обставина впливала дуже несприятливо на сам хід нарад, які були здебільшого дуже поспішні й нестроєві. Ще й не зачинялась нарада, як тут відхилялись двері й якийсь добродій вилякував когось з поміж членів і переказував йому найновішу серію відомостей, сплетень і т.д. Деякі поважніші доношки з'являлись просто на селі і живо жестикулюючи оповідали всілячину: як н.пр.:цеї ночі од України-патріотки цілу ніч не спала тільки приглядалась, як в низу її кімнати невідомі люде зносили якісь пакети з револьверами /пізніше прослідилась жандармерія що справу й виявилось, що в тих пакетах були консерви нави/, або: як якісь вози везли кріси до палати польського єпископа, або: що польські студенти змовились убити др. Кормоша /тим же найбільше журилась родина др. К./ і т.д. без кінця. Розуміється, що такі історії мусіли охолоджуюче впливати на поодиноких членів УН Ради й не мало причинились до занедбування важніших справ які стояли на черзі до вирішення. Передовсім треба було повернути всю увагу на села й кинути туди всі зайві сили, головко цивільних громадян для успішного керування мобілізацією. Це до певно

міри і діялось так, що пп. Демчук, др. Данилович і н. в скрутних хвилях виїжджали на села покликувати людей до зброї. Та в цій роботі не було послідовности. Що йно перед-останнього дня зібрався в канцелярії УН Ради ширший гурток людей, які заявили готовість вибратись на села. Та висліду їх праці Перемишль вже не дочекався. Воно було вже дещо запізно. Правда, укр. села цікавилися більше тим, що буде з панською землею і лісами, що робити з панською бараболою, яка ще тут і там не викопана. З такими запитами приходили раз-у-раз делегати й як звичайне зверталися в таких і подібних справах до др. Кормоша. Його відповіді були менч-більш такі, що поки що нехай лишиться все так, як є, за винятком бараболі, яку можуть викопати, бо поки війна годі заводити великі зміни. Як післянці приймали такі відповіді, не знаю, бо таких питань на засіданнях УН Ради не обмірковувалось яні разу.

Окрім біжучих справ постійною та одною з найголовніших тем наради були переговори, започатковані зразу у перших днях в польську нац. Радою: Укр. провідники були тої гадки, що зговорившись з поляками Перемишль досягнуть тривкий мир - забуваючи, що Перемишль це тільки одна місцевість, якої історія не може бути міродятною для цілого краю. УН Рада складалась з людей різного темпераменту, які поділялись на угодовців і непримиримих. До перших можна зарахувати др. Кормоша

і Загайкевича, які брали всі наші слабкі сторони докладно на увагу а до того ще як провідники, що несли всю відповідальність перед власним громадянством а на випадок невдачі той перед ворогом, вибирали звичайно таку лінію, яка являлась для них самих менше небезпечною. До принципівців належали пп. Сабат і Демчук які відкидували всякі пляновані уступки полякам. Посередині стояли пп. Алиськевич, Олексій Ярема, Вілинський і н., які в принципіальних справах прихилились більше на бік непримиримої лівиці ніж угодової правиці. П. Жавніра, який зступав укр. робітництво, покалічили поляки на Засані і він не міг брати участі в засіданнях УН Ради.

Інколи бували й гумористичні менти підчас засідань. Коли н. пр. УН Рада переорганізовувалась і перебиралась управа її, то др. Данилович заявив, що секретарства під ніякою умовою не прийме. Коли його запитано чому, то відповів: „Я писаром п. Зубрицького не буду!“

Зубрицький, з яким др. Д. не був в згоді, мав переняти уряд шефа канцелярії. Майже ціла година пройшла на переговорах. Присутні старалися на всякі лади переконати др. Д., що він як секретар не буде підлягати шефови канцелярії а навпаки. Одначе др. Д. стояв твердо при своєму й впевняв, що п. З. напевно прикує його до стола й накаже йому виписувати на день стільки й стільки то паперів, і на

кінці такі не знали члени УН Ради, чи др. Д. прийняв уряд секретаря чи ні.

ВОЄННЕ ПЕРЕМИР'Я, яке в перших днях після перевороту заключили й підписали др. Кормош і полк. Шафранський в квартирі польської команди за Сяном обіймало ось такі точки:

1. Обі сторони спинюють воєнні кроки на лінії Сяну, яка має бути демаркаційною лінією аж до вирішення справи сх. Галичини й границь Польщі та України при мировім столі в Парижі.

2. На протязі перемиря Українці видаватимуть з харчевих магазинів потрібну кількість ^(50%) харчів польській Армії.

3. Обі сторони зобов'язуються, що не будуть переслідувати другого населення т.є. Українці польського а поляки українського на своїй території.

4. Обі сторони випускають на волю полонених, старшин зі зброєю. Тут треба пам'ятати, що поляки полонених Українців не мали ніяких а в укр. полоні сиділо багато поляків.

5. На противний бік Сяну можна переходити всім, лише без зброї.

6. Перемиря можна виповісти на 24 годин наперед.

Докладного тексту перемиря я не бачив, однак головніші його точки відомі мені з переказування інших. Найбільше значіння мала точка 2, яка серед укр. стрілецтва викликала чимале здивування а навіть лайки проти тих, що її підписа-

ли. Вже другого дня давались чути такі вислови: „Кормош запродав нас“. На основі цієї точки перемиря поляки поставили зараз коло харчевих магазинів поруч наших і свої стійки, яким наказали пильно вважати, щоби Українці не вивозили нічого з магазинів. Харч. старшина др. Сабат, як що хотів Українців обдарувати чим небудь із магазину н.пр. шоколядою або тютюном, то робив це так, щоби поляки не бачили. Під час вечері роздавав поміж старшин намічені речі а кожний устроюючи їх під паху так, що б не було видно, заносив до касарні. Таними митарськими дорогами переходило се або те до українських рук. Що дня заїжджало під магазин польське авто й забирало по 500 і більше вже готових спечених хлібів для польського війська.

Все те, ясна річ, не могло викликувати доброго духа серед укр. стрілецтва. Це їх дуже дратувало й багато стрільців забралося через те до дому.

З другого боку др. К. був дуже задоволений таким дипломатичним успіхом і думив, що стрільці вважатимуть його за свого добродія, який поклав край війні, спинив кровопролиття, й не одному Українцеві вирятував життя. В такому рожевому настрою він вертався з Засаня і проходячи біля наших позицій сказав до стрільців ось як: „Хлопці йдіть спати, поляки вже погодилися з нами, війна скінчена.“ Я при цьому не був, але чув,

як др.К. цього самого дня увечері з задоволенням про те оповідав. Коли ж я посеред розмови завважив, що зробив зле й що такий поступок його означає передчасну самоліквідацію, бо стрільці готові справді подумати, що вже по всьому й їм можна розійтись - то др.К. трохи розгнівався на мене й сказав: „І я був колись лейтенантом, знаю всі військові мудрости, дякую вам за поучення“. Та даремно було далі бадаяти.

Перемижуючи такі подробиці я не хочу тим нікого обвинувачувати. І самого др.К. не обвинувачую. Я подаю те все лиш для характеристики хвилі й настрою, бо так як др.К. думало й робило богато. Майже ніхто не рахувався з можливістю затяжної війни а всі военні події так в Перемишлі як і деінде звязалися лиш певним заворушенням, яке було самозрозумілим наслідком такого преварного фланту як розвал Австрії. Самоозначення народів було тоді найвищим імперативом європейської політики. Тяжко було сумніватися, що воно може статися якось інакше, ніж цього хотів Вільзон, диктатор цілого світу. Правда на дні душі кожного Українця радилася певні сумніви й то доволі поважні сумніви, чи можливе воно, щоби поляки згодилися добровільно віддати нам все те, що від Сяну сягає по Збруч. Все таки здавалось, що при певній самопомочі з крісом в руках і з ласки Вільзона якось воно піде. Там певно думав в душі й др.К., но-

ли удалось йому довести нарешті поляки до згоди.

Найбільше недоволені цим перемир'ям були селя за Сном на польському боці. Вони клали: „Коли ви нас залишили полякам, то воюйте далі самі, а ми будемо битися за себе.“ Селя як Бушновичи, Сосниця, Дуньновичи, Дуньківці, Оріхівці, воювали з поляками на власну руку, зняли навіть деякі форти й дошнулювали полякам раз-у-раз так, що польська команда присилала до УН Ради своїх післянців з жаллями. Голові з дялося полякам в вики тих трьох чи чотирох селян, що заарядувались в залізничій будці ч.105 і обстрілювали як день так ніч Засяне. УН Рада притримуючись точок перемир'я вислала до тих сіл окремого післанця /хор.К./, щоби він засував їм стан річе і передав бажання УН Ради, щоби склали зброю і більш не воювали. Бушновичи перші послушали й поховали зброю. Осмілені тим поляки обступили ніччю будку ч.105 і тих чотирох, що про ніщо не знали, зловили та звірськи поклічивши повбивали. Коли вістка про це наспіла до Перемишля, то відчувалося загальне пригнічення й важкий жаль, що так сталось. УН Рада вислала на похорон, який відбувся в Бушковичах дня 5.ХІ., др.Загайкевич. Тоді вже ніхто не сумнівався в те, що для поляків немає ніякого перемир'я, бо ж вони поводитись з Українцями на Засяню - дуже жорстоко, а ре-

тували незвинних, як о. Залеского з родиною в Журавиці, покалічили п. Жозіфа члена УН Ради, зганьбили церкву оо. Василян під час Богослуження і т. д. Поляки не дотримали жні одної точки, бо не звяжали навіть за потрібне вповідати перемир'я наперед, а без повідомлення перейшли до наступу, як лиш отримали поміч з Кракова. Тимчасом Українці трималися точок перемир'я, бо їм нічого було більше сподіватися. Інші місцевости не давали ніякого знаку життя про себе. Час до часу звіждав до Перемишля—хто з Городка хто зі Стрия, розказував, що в них все добре й мають трохи війська, але що б вислати трохи того війська на допомогу іншим більш загроженим місцям, про це ніхто не думав. Укр. поїзди /паровози/ не вжились їхати далі поза Медику, бо заходила небезпека обстрілу від власних військ чи сторожей, що пильнували двірців і шляху. Щоби такій анархії покласти край, вислала команда один паровіз під проводом пор. Темника в напрямі Городка й від тоді мабуть і покращали відносини. Зі Львова заїхав раз до Перемишля б. посол Лев Лавицький, який шукав дороги до Відня, і при тій нагоді зясував положення у Львові. Він говорив: „Ситуація добра, з провінцій напливають на допомогу цілі сотні, — є надія, що все покінчиться добре“. Цього самого дня рознеслась по Перемишлі чутка, що поляки вислали до Львова ки. Сапєгу, щоби перемовити в справі миру

з Українцями. Львів з'яв жертвою того ж самого польського обману, що й Перемишль.

Перемиське перемир'я було для них дуже вигідне. бо вони лиш користали на ньому а нічого не тратили. Вони ж побірали харчі й могли свобідно переходити на український бік, робити всі приготування, мобілізувати своїх людей і т. д.

Та чи могла укр. залога Перемишля уневажнити таке перемир'я й поступити так, якби й слід було? Ні! Хто не має сили, той мусить іти на компроміси, якщо умови бодай у дечому пожитливій гористні.

ПЕРЕГОВОРИ З ПОЛЬСЬКОЮ НАЦ. РАДОЮ.

Після заключення воєнного перемир'я УН Рада звяжала своїм найпершим завданням довести до порозуміння з представниками польської національної меншости, які гуртувались в своїй Нац. Раді.

При першій спільній конференції, яка відбулась після підписання воєнного перемир'я, польські представники зявили що воєнні акти як пр. перемир'я їх зовсім не обов'язують і що їх становище є зовсім відмінне від військового й оскільки укр. Рада простягає руку до згоди, то вони є готові до всяких переговорів. Пан Гарліцкі висловив з цього приводу довшу промову, в якій дуже яскравими й поетичними образами змальовував ту страшну небезпеку, яка з усіх боків т. є. з усіх фронтів залиться на нещасний край, в якому від віків живуть поруч себе два нещасні братні народи.

поляки й Українці. П. Гарліцкі - польський ендек, проф. гімн. і поет, з чорною густою і довгою чуприною мав на думці ті тисячні маси, що сунули через Карпати в італ. фронт і ті мільйони полонених, що повертались з таборів в Росію. Він був тої гадки, що Галичина стане по них краєм пустки й руїни й тому оба братні народи повинні дружно стати поруч себе, щоб відвернути від себе те страшне лихо, яке їх краю прозирь. П. Пшиемскі, лідер вшехполяків, говорив знов щось про те, що добре було би, якби укр. війська відступилися поза місто на лінію південно-східних фортів. Коли ж одначе укр. представники не зважаючи на всі можливі лиха й небезпеки вперто обстоювали лінію Сяну, яка була головною основою заключеного ще йно воєнного перемир'я, то поляки поволі почали виявляти деяку готовість до переговорів на умові лінії Сяну. Почалось подрібне обмірковування поодиноких умов українсько-польського миру. Учасники конференції павиймали олівці й почалось записування - точка по точці. На першому місці згадувалось про Сяну як польсько-українську границю - розуміється до хвилі вирішення в Парижі. Тут п. Гарліцкі підвіз руки в гору і як проповідник сказав так: „Панове! Пощо ми кров свою на дурно ллемо? Границя наша буде така, яку визначить нам антант! Чи ж ми або ви є в силі опертися її переможній волі. У її ж стіп лежить цілий світ. Вони

диктує мир усім народам!" Та Українці й без того не вжились мати які небудь сумніви в абсолютну силу антант. І тому вже задалегідь, скільки разів ішла мова про Сяну, покірно додавали: „аж до вирішення в Парижі". При інших точках перше слово відступали Українці полякам. Усіх точок було списаних около 12, в яких забезпечувалося самоуправу містам і громадам, культурні й горожанські свободи національним менчостям і т. и. На основі цього договору поляки могли мати в місті свою окрему польську міліцію, на місце дотеперішної магістрицкої. Українці годились на те під умовою, що вона не буде мати військового характеру.

Коли вже точки були докладно списані й лишалося тільки ще раз перемеркувати та підписати, забрав нараз слово др. Ліберман і почав доказувати, що сама польська міліція не вистарчає, треба ще, щоби на залізничім дворці стояла польська залога, бо польські залізничники, які є великими патріотами, бажать цього - інакше вони не будуть робити служби. Це для поляка робітника є дуже болюче бачити на дворці польського міста тільки чуже військо. На те відповів п. Сабат, що не всі залізничники є поляками, що є там багато Українців, а бажання деяких не можуть бути міродатні для всіх.

П. Ліберман схопився з місця і від-

рубав: „Неправа! Своїх залізничників я знаю ліпше ніж Ви. Це сльмі поляки. Українців є дуже мало, майже нема!”

„Ви говорите неправду! - відповів Сабат - Українець є дуже багато, ви поддете фалшиві цифри, бо вам хочеться бути послом і т.д.

Між обома пішла гостра перепалка, аж п. Ліберман ухопив нарешті за шапку й демонстративно вийшов з салі. На цьому й закінчилася українсько-польська конференція.

Другого дня покликав мене та ще одного військового відпоручника хор. др. Д. др. Загвайкевич до свого помешкання на спеціальну нараду - „Планове! - сказав до нас др. З. - Я попрохав вас, щоби запитати й порадитись з вами, чи ми можемо покладати які надії на нашу збройну силу, чи ні, бо оскільки мені відомо поляки не думаютъ замиритися на дотеперішних умовах.”

Ми повели тоді отверту розмову й стверджували однодушно, що сила наша маліє з кождим днем. Др. З. був весь час в доволі пригніченім настрою і недвозначно натякав на те, що коли нема сили, то треба шукати інших доріг зиходу. Зрештою були це лиш натяки в приватній розмові, а сльмі справа стояла на черзі пополудневого засідання УН Ради.

На старшинській збірці, яка відбулася ввечір після обіду, я здав звіт про останню українсько-польську конференцію, її перебіг і вислід та про те, що було темою

нашої розмови з др. З. Підчас дискусії виявилось, що поміж укр. населенням розійшлася чутка, немов то др. Кормош і Загвайкевич на власну руку ведуть з поляками якісь потайні переговори, заходять до др. Лібермана й там конферують, старшиєся за всяку ціну шляхом далеко йдучих уступок спонукати поляків до згоди. Ця чутка викликала серед старшин чимале схвильовання і психічне напруження, а вислідом цього була однодушне прийнята резолюція, в якій означено докладно ті найдальші межі, до яких посунутися може УН Радя в своїх уступках на користь поляків. В цій постанові було рішуче сказано, що без Сяну як граничної лінії ніякого замирення з поляками бути не може. Що краще улягти силі, ніж відступити від цього основного домагання. Про всяку автономію меншостей міст і т.д. можна говорити що йно тоді, коли противник прийме лінію Сяну.

З цєю резолюцією пішов я до Нар. Дому на заповіджене засідання УН Ради. Тут говорилось вже дещо ширше про потайні переговори з поляками. Підставою їх мала бути статистика населення поодиноких місцевостей. Міста й громади, в яких поляки були в більшості, переходили на основі цього проєкту під польську владу, а місцевості з українською більшістю під українську. Поляки цьому проєктові дуже впадли, заявили щире охоту погодитися на таких умовах і заповіли що о

гад.Б у-вечір виждатимуть наших представників в селі староства напроти Нар. Дому.

Цілий проєкт треба вважати за якийсь абсурд, бо як відомо поляки є розселені островцями поміж укр.населенням і годі уявити співіснування двох окремих державних властей в суміш на одній території. На основі такого проєкту сам Перемишль переходив під польську владу, так що для укр.центральных властей треба було б шукати якогось иншого місця осідку.

Коли зібрані члени УН Ради звернулись до др.К.іЗ. із запитом, чи це є правдою, що вони ведуть такі переговори, то вони відповіли, що вони приватно розмовляли з деякими поляками й між иншим викинув такий проєкт, на який поляки готові пристати. Др.З.почав в довшій промові змальовувати безвихідне положення, щоби тим спонукати присутніх до прихильнішого осуджування нового проєкту. Тоді збрав слово я і в імені укр.війська переклав докладно зміст постанови збору старшин і від себе додав: „Коли УН Рада не буде йти шляхом визначеним в оцій постанові, то команда укр.війська знайде на те спосіб, що б припинити всякі шкідливі махінації“.

„Що?“ - запитав зворушений др.Нормаш.
- „Снажіть ясніше“.

„Арештує Вас“..

Серед присутніх було помітне певне замішання, др.К.заявив, що він дякує членам УН Ради за дотеперішню довіру і сила-

дне провід, що на конференцію з поляками більше не йде - а те саме заявив і др.З. Одначе члени прийняли військову резолюцію одностайно а до др.К.іЗ.поставили рішуче домагання, що б вони витривали на своїому становищі й покінчили те, що самі зачали. Зрештов ніхто не хотів піднятися заступництва.

Конференція з поляками розпочалась промовою др.Нормаша, який не знав, яких підібрати фраз, щоби виправдати своє сьогоднішнє відступлення від вчорашнього проєкту. Він виняв з кишені карту Перемищини й показуючи на польські та укр.місцевости старався виказати, що їх розмежування є неможливе. Зрештов - говорив - цей проєкт мені особисто подобався, але військо на нього не годиться і тут показав пальцем на мене. Тим немов передав мені слово. Я, щоби вясувати становище війська, снізав звертаючись до поляків менч-більш так: „Коли мир має бути щирий і тривкий, то треба, щоби він відповідав волі укр.населення, але творить тут подавляючу більшість. Коли ж він буде противний його волі, то тоді він не буде мати ніякої вартости, бо маси нас не послухають і польська менчість і всі польські маєтки опиняться в великій небезпеці. Тепер же ж, як знаємо, не звичайний час, а час повстань і революції. Після мене говорили ще пп.Сабат, Демчук, але поляки були дуже розчаровані й розгнідали дуже мало. Вони стояли на тому становищі,

що вони не мають уповноваження переговорювати інакше як тільки на основі проекту др.Кормоша. Вони відходили до сусідньої кімнати на окрему нараду та вислідом не було ніякого. П.Стифі найстарший віком поміж ними поклав руку на серце й сказав: „Панове! Мое польське серце не може на те згодитись. На це не згодиться жадна польська дитина, щоби Перемишль не був більше польський. Ні, це не можливе!“

При кінці конференції др.Загнійкевич нараз тяжко захворів і деякі члени прискочивши до нього почали заходитись коло хорого, що тремтів в першому приступі гішпанки. Його зараз і відпроваджено до дому а решта це лишилася при столі та без найменчих виглядів. Ліберман це десь в половині наради покинув обурений салю.

ВІРОЛОМНА ХИТРІСТЬ. Незавидне становище, в якому опинилось укр. населення міста й сіл по другому боці Сяну, часті грабунки й ревізії, знущання, убивства й арештовання Українців, дали привід до того, що УН Рядя доручила /9.XI./ військовій команді вислати негайно двох парламентарів до польської команди Засяня, щоби зажадали припинення великих жорстокоостей згідно з постановами перемир'я. Одним із парламентарів був я. Польські надбережні стійки завели нас до квартири команди. Тут панувала тишина, роботи немов не було ніякої, не було ні руху ні напруження - немаче в якомусь уряді під час ваканції. Так само й на вулицях не

було нічого замітного. Видно було, що поляки не мають на місці поважнішої сили. Саме Засяня - мале й не вимагало великої залоги. Їх сила збиралася не в Перемишлі а на далекому запіллі, як в Кракові, Ряшеві, Тарнові і т.д. За Перемишль і Львів думала вся Польща в краю. Звіждали перемиські поляки терпеливо помочи. Як же ж інакше було все ^{на} нашому боці?

Зяки ми побачили команданта, познайомився з нами кс. Паянсь, курат б. легіонів /родом з Добромильщини - з діда Паянського який завів зараз живу розмову про польсько-українські відносини. Він знав українську мову, чванився навіть знанням укр. літератури а нашу історію - мовив - знає дуже докладно. На основі того свого знання він переконував нас, що Україна стільки й мала спромоги розвивати свою культуру, що була в сполучі з Польщею, що одинокий ворог укр. народу це Москва. До корінної Польщі він зачисляв також Сх. Галичину й впевняв, що вона нікуди-інде припасти не може; що ми повинні шукати доріг до порозуміння намісць, що б воювати з поляками. Ми спорили доволі довго при чому кс. Паянсь приймав мої противні твердження і висновки спокійно й з певною навіть пошаною як для гостя.

Цього дня ми не могли поладнати справи, бо начального команданта не було - кудись виїхав а його ролю зєступав якийсь поручник, гниавий в мазі, що поставився до наших домагань нібито дуже при-

хильно й заявся на всі ті невідповідальні банди, які проти наказу бог-зна що творять. Він говорив ще більше а то, що він є за перемир'я і до зламання його нь допустити, що доволі має тої безглузної війни та що кождому народови належить ся те, що його. Названі нами випадки порушення перемир'я він точно посписував і прохав приїти завтра, а тоді наші взаємобідносими напевно управильняться. Ми відійшли в таким вражінням, що у полків на Засянн не має більшої сили від нашої, що вони стоять в порозуміннн з краєм і чекають на допомогу, та що врешті й між ними є такі, які не мають охоти воювати.

Другого дня я прибув туди з пор. Петривичем. Засянн мало цим рязом дещо відмінний вигляд. Замітний був живіщий дух, хоча й не важний. Яких ось двох малих легіоністів переходючи розмовляло значуче про ручні гранати. Нас завели намісць до команди просто на приватну квартиру ис .Панася. Його дома не було, бо поїхав до Журавиці, але незабаром повернеться. Було угодлено, що ми будемо в 11 год.ждати біля Нар. Дому на їхніх парламентарів. Ми відійшли.

Перед 11. годиною відбувалось ще засідання УН Ради. З Засянн прибіг п. Н-вич повідомити, що до Журавиці прибула сьогодні вранці польська панцирна, яком приїхав п. Я-сичи, та що він хворий, сам прибути не може. Така елла вістка наспі-

ла тоді й до нашої команда й на дворци роблясь вже приготування на випадок наступу - залізничники розбирали шини. Все ж таки годі було повірити, що поляки можуть бути такі дволичні, що з одного боку ведуть переговори що до закріплення перемир'я а з другого боку готують напад.

Точно в 11. год.з'явились їхні делегати: ис.Панась і ще двох /сотник і поручник/. І нас було трьох /окрім мене пор. П. і хор.др.Д. як правник/. Ми зішлися в одній з кімнат „Щадниці“. Замітне, що ко.П. скоро нас понинув викрочуючись якимсь важним ділом. Він був тільки при провірці уповноважень і тоді кинув питання: „Панове, маєте уповноваження від своєї начальної команди у Львові?“ - „Ні, від місцевої“ - „Чи з командою у Львові немає жодне зв'язку?“ - „Зв'язок єсть, певна річ, ми маємо свої літани, але для такої ціли вистарчить підпис місцевої команди!“ - Ясно, що ис.П. хотів розвідати, чи Перемишль і Львів творять одну організацію чи ні. З тим він і відійшов.

Два прочі члени поводились дуже чемно й миролюбно. Вони навіть вище цінили наші порядки ніж польські і годилися на всі пропозиції, які вели до сиріплення перемир'я, без застережень. Для припинення всяких переслідувань другого населення порішено було завести уряд референтів - при польській команді поста-

вити Українця для справ укр. населення а при укр. команді поляки для польського населення.

Вже було вироблено денільня параграфів, коли нараз почувся важкий вистріл. Заторохотіли кріси. Я збіг на вулицю провідати. Польська панцирна наступала на залізничім мості, з Винної гори біля польськя гармата. Вернувшись на гору я сказав до поляків: „Се обман з вашого боку, тут мириться, там нападете“. А вони на те: „Слово гонору, же ми в нічим не веми. В мендзи-часе мусяло цось зайсьць. Офіцирське слово гонору!“ Оставпілі питалися, що тепер буде з ними. Хор. Д. попровадив їх до кімнати „Весіди“ і там інтернував.

Мені стало соромно за нашу простодушність у відношенні до ворога, з яким те-диться говорити тільки зорозь.

Підступний наступ був на протязі години відбитий. Залога двірця під проводом чет. Мельничука й Фільца ручними гранатами заступила ворогові дорогу й не дала направити шин. Перестріляна трівали до самого вечера. В той час лягло головою двох наших стрільців — один проти владни, другий на віядукті проти залізничного мосту біля спорострілк. Ворожий огонь сильно понищив укр. надбережні намянці. Найбільше шноди мав др. Нормощ, що мешкав в домі „Віри“. Всі стінні зеркала були подрохотані, меблі полупані, стіни, двері, вікна густо подірвані.

Польські парламентарі були б певно

згинули від польських куль, якби їх по-сиджено було в одній з кімнат дому „Віри“. Коли б наші були в такому положенні, то поляки були б певно так з ними поступили. Увечері, коли вже втихомирилось команда згодилась їх випустити на польський бін і веліла на працання сідзати їм ось що: Укр. військо в погордох дивиться на них як на підступних, нікчемних старшин ворожої армії і великодушню їх відпустила, що б зараз ішли і що б ні духу не було тут по них. Цю телефоновграму передав їм хор. Д. і відпровадив до налдин.

Хоча наступ був хоробро відбитий, те залишилось одно важке вражіння: поляки мали артилерію а ми ні. Стрільці робили з цього сумні висновки й нарінали таном на брня „декунків“. Мені прийшлося до пізної ночі зряв з командантом залізничного ^{Нар. Дому} зносити всяне залізя, яке лежало перед зруйнованим пішим мостом, і будувати з них „декунки“ перед налдкою, щоби піднести духа стрільців.

МОСТИ НА СЯНІ. Ще цієї ночі пізною порою зявився раптово в Нар. Домі пор. др. Н-вич, одежний старшина в укр. насарні. і децю піднятим голосом звернувся до присутніх, які ще не спали, з ось тилим запитом: „Чому не длете мостів висадити? Через ті мости всі погинемо. Вже пара була давно їх зничити...“ П. Круті і я порішили як отій піти з ним усидити де тільки треба, щоби покінчити ряз спр

лу мостів - щоб або раз висаджено їх, як можливо, або як ні, то зроблено що небудь іншого. Тепер положення було як не мож лене й не могло бути ніяких сумнівів що до неможливості знищення мостів, з яких дав йшло на увагу: залізничний проти двірця і дерев'яний на торговлиці. Третій залізничний для переходу, що проти Нар. Дому, був знищений ще 1915 року. Його заступала кладка.

Ми попрямували на вулицю Смольни, що б обміркувати все безпосередньо з командою. Питання мостів гуглялося і вирішувалося вже з перших днів опанування міста. Хто тільки почував себе Українцем, цікавився тим, коли нарешті вилетять мости в воздух. Зпершу команда не хотіла нести відповідальності за можливі промах і доручила мені запитати УН Ряду, який у неї на цю справу погляд і як треба поступити, щоб для загальної справи не вийшло з цього яке лихо. УН Ряду прийняв одностайно ось таку постанову: Мости треба приготувати до висадження /підмінувати/ і чекати, як покажеться, що знищення є остаточне. Цю постанову я передав зразу команді, яка почала зразу робити всі підготовчі заходи до підмінування.

Після укладу Перемишля давалися чути скрізь голоси, що через др. Корниша пропав Перемишль і ціла Галичина пропаде, бо він не дозволив знищити мостів на Сяні. Оповідалося, що він був проти знищення немов то через те, що не буде як привезти з заходу вугля і т.п. Це до пев-

ної міри й правди. Др. К. беручи участь в дискусії перед рішенням подзвон між иншим і такі причини, як брак опалу, світла, і радий вичекати, поки не зійде остаточна потреба. Але те все не важне - і постанови УН Ряду і добрий доля команди не могли позалити мостів. До цього треба було знайти пального матеріалу й приладів. Один одинокий старшина сапер, Українець, який міг був виконати це велике завдання, вийшов з Перемишля у Львів перед самим переворотом /пер. В. Ш-вич. Зі Львова вислали його в делегації до гетьмана в Києві по гроші на військо. А Перемишль не мав ні одного старшини техніки. Раз з'явився в касарні австр. підполковник гр. Ляво, який служив мабуть при саперах і пропонував свою службу. Але певності що до його особи не було ніякої, зрештою він прохав в першій мірі дати йому воликів до викопання картоплі. А що воликів не дістав то й більше не появлявся. Що йнодесь четвертого або п'ятого дня з'явилася двоє укр. однорічних саперів, які примандрували з Уресьява чи то з Радимири. Команда зразу віддала їм окреме авто до послуг і веліла їм віднайти те, що є потрібне до висадження мостів. Цілу ніч об'їздили авто перемишські форти, а коли другого дня ранком повернулись оба до касарні й сказали, що експліату мають вже доволі тільки бракує ще льонтів, то команда веліла їм зразу таки з місця їхати далі й не спочити, поки не знайдуть потрібної решти. Але на-даремно. Всі по-

шукування були безуспішні. Технічні складки знаходились за Сяном, на нашому боці не було ні одного. Виглядів на роздобуття потрібних засобів не було. Тим часом звістки про приїзд панцирни, ставались що раз то частіші та певніші. Щоби цій небезпеці як небудь зарадити, вислала команда обох саперів окружними дорогами до Радимиля, що б вони знищили там два малі мости, які їм були знані, бо це була їх рідна околиця. Вони виїхали, але мостів не знищили й більше не вернулись.

Ми зайшли до приватної кватири сот. Гози. Він ще не спав. Після довгої наради ми там прийшли до переконання, що не має людей ні способу, що б висадити мости. Були голося, щоби проти панцирни пустити один паровіз в повнім розгоні. Воно потім так мабуть і сталось. Тільки одному з польських робітників удалося вискочити на паровіз і затримати його.

Пор. К. був дуже пригнічений і заявив, що він покине свою дотеперішню роботу / видавання одностроїв / і поїде в свої сторони, під Нове Загір'я, де є також великий міст і постарасться його знищити.

Ми вернулись до дому над раном і л появилася, що б відпочити.

ОСТАННІЙ ДЕНЬ. Другого дня омоло 10. год. рано я прибув до насарень з тою думкою, щоби попрохати нового приділення, не бажуючи більше брати участі в ніяких нарадах. Саме в хвилі, коли я розмовляв з сот. Г. на коридорі, приступив до нас

стрілець з листом у руках і сказав: «Це від полянів.» Ми відчинили й прочитали грізний ультимат, писаний машинною напів листа паперу з підписом майора як команданта. Ультимат був триманий в тоні зневажливим і назначував речинець до 12 год., а ми отримали його на 20 хв перед 11-ю. Коли до 12 год. дня укр. війська не зложать зброї там, звідки ії вшли й добровільно не понинуть польського міста, то польська армія примусить і до того околю і тяжко покарє. — Ми рішили не давати ніякої відповіді. На це не було часу. В цю мить надійшов чет. Ф. Ность. До нього звернувся сот. Г.: «Веріть авто, заберіть з Ваяоньчиць дві бочки бензини й підпаліть дерев'яний міст! О год. 12 поляни наступають!»

В насарні загуло неначе в улюю. Збиралась поротівля. Зійшовся штаб, що б обміркувати все найіонечніше. Назначено напрям можливого відступу / Негрибна / . Чет. Ч. отримав наказ вивезти решту крісів і т.д.

Ціла година минула як одна хвиля. І нараз затреміло від вистрілів і шбухів ручних гранат. Дерев'яний міст не загорів. Чет. Ф. доїжджав саме до мосту, коли вже не було приступу. За те з'явився якийсь дим у жидівській дільниці від ворожого поцілу. Польська артилерія обсигувала всі важніші наші позиції гранатами. Було дуже сумнівне чи ми зможемо утриматись, хочби тільки й через те,

до поляки мали артилерію. Перевагу чулось по їх боці. Телефон в ксирні не відзивався. Це свідчило не добре. Перший прибіг з фронту хор. Х. ранений в руку і сказав: „Нар. Дім збомбардований. Залога відступила під ринок.“

Я затремтів. В Нар. Домі на другому поверсі лежала в горячці моя жінка, хоря на гішпанку від трьох днів. Я побіг туди швидко. На вул. Дворецького хтось стрілив в вікон позад мене, наша стежа, що стала на розі відділя туди сальву. Праворуч на дворці панувала загадочна тишина. Пальбу чути було головню коло Нар. Дому. Вул. Францішканську намов би хто вимів. Ні одного коловіка. Всі склепи зачинені. Я перебіг ринок і в низу, де дорога звертається до мосту я побачив нашу розстрільну скриту за мурами. В городі біля суду стояв скоростріл звернений проти мосту. Дорога була засіяна відламками муру і склом з розбитих вікон. Я глянув на Нар. Дім і з здивованнєм побачив, що ще стоїть. Гранати розбили тільки фронтовий ріг і балькон. Чи можна ще пройти до Нар. Дому? запитав я стрільців. — „Та там вже нікого з наших нема, зачим іти, там вже певно поляки“. — „А де ж ділись наші?“ — „Ось тут!“ показали на сусідній дім, в якому мешкав др. Загвайкевич.

В цю мить я перебіг хильцем вулицю і через дві хвилини опинився в помешканні др. З. Тут були зібрані члени УН Ради як др. К. з родиною, О. Ярема, Сабат, Білинський

і інші. Серед присутніх зустрів я також і жінку. В останній хвилині вепіла утекти з під обстрілу. Др. З. лежав хорий в ліжку. На дворі час до часу розносився глухий гук від ручних гранат на подвір'я Нар. Дому. Звеніли шоби. Я побіг заспокоєний назад на вулицю. Стрільці стояли ще на своєму місці. Намісць раненого хоружого явився якийсь поручник з польським наплечником і з великою польською палкою в руках. Стояв без плану й ініціативи. З рога вул. Водної я побачив польських легіоністів, як підходили з над беріга Сяну до ринку. Замени мені у дялось заставити їм відповідною обсягом дорогою, заторохкотіли кріси на вул. Францішканській перед самим ринком. Таким робом ворог окружував нас із двох боків. Я дав знак стрільцям, щоби незамітно перейшли на горішню сторону ринку. Тут в околиці польської катедрі і будинку скарбової дирекції ми простояли як до пізнього вечера, відбиваючи наступ від ринку й від вул. Францішканської. Із замкової гори прибув для розвідки пор. П-кевич. Та я не був в силі змусити йому ситуації, бо й сам не знав, де під цю хвилю знаходяться наші частини. З гори від сторони Інституту надійшов харч. пор. Люд-вич, однак від нього я не міг нічого вивідати, він сам був дуже здивований, коли дізнався від мене, що поляки вже зняли місто. Ми вийшли стежу під проводом пор. з палицею

який під час відступу десь був заповідся і аж тепер знов з'явився. Однак ні він ні стежа не вернулись. Пішов удруге сам пор. П-кивич, але зміг дійти лиш до вулиці Шашкевича - і вернувся. Була мала надія на те, що наші частини ще держаться в місті. На всякий випадок про лихий зв'язок з рештою наших військ не могло бути мови. Тому ми постановили ще до півночі вийти з міста й перейти через Татарську гору до Нетрибці, яка була назначена збірним пунктом на випадок відступу. Я в деяких важких для мене причин залишився, два тижні перебував в укріттю я в перших днях грудня прибув до Стрия. - - - - -

В околиці касарні при вул. Тихій деякі невеликі наші частини ще трималися до 10 год. раня дня 12.XI. У висліді було по нашому боці декілька убитих та тяжко ранених, а ще більше попало в полон. Розбиті, які зібрались в Нетрибці, відступали потім далі аж до Хирова, де утворили ядро т. зв. групи Кравца.

Нім. Яблонне, дня 12.VII.1921.

В прилозі - копія депеші, яку перехопили Укравці і відповіли на неї виступом дня 3.XI. Вночі:
Дікст-телеграм *Вардзо пільме*

Крайоф, дня 1.XI.1918. 9.30 по год.
Для коменди шемискої з коменди войскової Кракова
Помощь в людях для Шемискої з вагленду на мінімальни стан потшеби для безпеченства публічного в Кракове виклаче не можна. Натоміст по зєбраню одповедних людзі више сем гоцьонг панцерни на услужі пана генерала Духальского я висилка в людях настоямі за тим люб чтери дні.

Коменда Дворца в Кракове.

М.М.

ЛИСТОК З ПОЛЯ.

В неділю раненько мила пробудилась
За лобна опімнула сльозоньками вмилась

Сіла вона бідна, сидить тай думає
І через віконце на двір поглядає.

Сіла тай думає за свого милого
Як він повернеться, чи буде що з того.

Як колись бувало із ним говорила
Він напаминна 'ї щоби не тужиля.

Може він вже мене і не споминяє,
Може він вже иншу десь дівчину має.

А я вже за ним продивила очи
А він написати до мене не хоче.

Може він сирота десь часу не має,
А може в шпиталі з болю умліває.

А може вже бідний лежить у могилі
Во мені щось тяжко на серденьку нині.

І тає си вона бідна всіляко думає
І вийшла із хати, на сьвіт споглядає.

От тає вона думає й по подвірю ходить
Аж ту із листочком до неї приходить.

Взяла вона листочок побігла до хати
Сіла коло стола зачала читати.

Я є при здоровлю і добре ся маю,
Котрого здоровля і тобі желю.

Я ту все за тебе серденько думаю
І в сні через нічку з тобов розмовляю.

А як ся пробуджу, ревненько заплачу,
Во перед собою тебе вже не бачу.

Тяжко ми на серци - лиш Бог любий знає
Усе ми ся личио твоє привиджає.

Личенько румяне й нарі твої очи,
Перед собою бачу як в день так і в ні.

У темнім декунку мені привиджаєсь,
Що твоє личенько до мене всміхаєсь.

Орлом бим полетів голубно до тебе,
Та на жаль далено ти йшла від мене.

Тепер ты серденько вже поздоровляю
Во вже часу більше я нині не маю.

Ціную устонька твої солоденькі
Личенько рожеве й рученьки біленькі.

Пршу серенько мені відписати,
Що в стороні нашій новото чувати.

Ужгород, дня 27.11.1921.

Зміст:

- I ПОВІСІ: Михайло Володимир: Стенка-ч.5, Великодні дзвони, А я вам кажу, Калина, Весня-ч.8, Веснаїде-ч.9, Долом долинами-ч.11, Яма та ваша смерть-ч.12, Візія, Плачте, Коли життя-ч.13-14.
- Гриць Круговий: Щигу руки, Осіння ніч-ч.1 1920, На порозі Нового Року, Ах любив я тебе-ч.2 1920, Брати-ч.1, Ні то не сон-ч.2. — М.М. /стрілець з Ужгороду/: Не тратьте надії-ч.6, Ой на горі жито-ч.7, Твій батько-ч.12, Листок з поля-ч.13-14.
- Василь Пачовський: Моїм дітям-ч.1 1920, Вилетіла бомба-ч.2,20 І прийде час-ч.4, Мати-ч.7, Ой роздерли нас-ч.12, Пісня скитальця-ч.13-14, Клонюсь могилам-ч.1.
- Іван Фрэнко: Як би..., До укр. народу, Січ.марш-ч.10. — Др.Т.В. З таборних настроїв-ч.3, — Я.Науменко: Чи зможу я-ч.5, Степан Вільшин: На чужині ч.13-14, --- Ой та заплакали стрільці - ч.6
- II СПОВІДАННЯ: І.Калічак: Дезертир з над Пяви-ч.5, Чий друнок кращий-ч.8, Діминя герой-ч.11, Як ніки на грудях цвилі-ч.12, В дворі на постой-ч.14
- Г.Круговий: Сон на Різдво, Різдвяні свята-ч.2 1920, Злочинаць чи герой-ч.2.
- III БОВНІ СПОМИНИ: Ст.Білян: З Перемишля до Передільниці-ч.11, — Т.Бобків: Тернистим шляхом-ч.7-10, — М.Володимир: Март 1920-ч.4, Галичанки на Вел.Україні-ч.6, Лист із зал Збруча-ч.13-14, — П.Гшовський: Клявіці-ч.1,3-4, Др.О.Дудикевич: До історії повстань на Україні-ч.1, — О.Кіцера: На Лавочне-Сколе, ч.3, — Н.Клодзіньський: На фронті Хирів - Устрики-ч.9, — В.Котевич: Два перші дні на Вел.Україні-ч.5, — Г.Круговий: Типи отаманів на Вел.Україні-ч.1, Юрко Явченко-ч.1, Для ідеї-ч.8, — В.Майнль: На хирівському фронті-ч.5, — С.Мялецький: Переговори з поляками в Хирові-ч.11, — Микитюк: Віяна з хирівськими єзуїтами-ч.10
- М.Осадчук: Ст.Воєвідка-ч.4, — В.Прохурський: Скільська анархія-ч.13-14, — С.Піщук: 23 оотня-ч.7, — Шіце: На польському фільварку-ч.11, — Ст.Шльосер: Вій під Хировом-ч.3, Галичане на Вел.Україні ч.6, — Д.Ю.: До історії жандармерії в ЗУНР ч.9
- М.Ярема: Над Сяном-ч.9-14.

IV. СТАТТІ : В. А н д р і є в с ь к и й : Помирився-ч.10, - М. В о о л к і в : Роб. сотні на Словаччині /передовиця/-ч.5, - М. В о л о д и м и р : Твердої влади-ч.3, - Др. О. Д у д и к е в и ч : Політ. огляд-ч.1, 2 1920, ч.3, 5, Діла я памувати будеш ч.1, Ірландія і Україна-ч.2 1920, Нові напрями в укр. внутр. політиці-ч.2, Рижський мир-ч.6, - К л а м е д у л а : Учітеся господарства в Чехії-ч.2, - др. К л а ч а н ю к : Розвиток укр. мови-ч. Г. К р у г о в и й : Одна сторінка-ч.2, - М. К у н д а : 20 днів на Підкарпатській Україні-ч.6, На Підкарп. Україні-ч.12, Н е м о : В Галичині під польським ярмом-ч.10, - М. Т е р л е ц ь к и й : На Вел. Україні ч.1, Польськи грабіж-ч.5, Політ. огляд-ч.6, 7, 9, 10, 11, Трьохсоті чеські річниця-ч.12, - Я. Я р е м а : Чого ми сподіватися в Новим Роком-ч.2 1920, Об'єднання укр. сил-ч.2, Заклик до укр. горожан Америки-ч.2 1920 60-ліття смерті Шевченка, Шевченкова сила, Шевченкові три шляхи і т. д. ч.7, Шевченко, людство й Україна-ч.6, Іван Франко-ч.10, Беря на розум-ч.12, Франкове свято в Йосефові-ч.13-14, Свято 3-го січня-ч.1, Шевченкове свято в бригаді-ч.7, і н.

У.З ЖИТТЯ ВУТТЯ УКРАЇНЦІВ В ЧЕХІІ : Окрім правильних звітів з культ. просвітнього руху в таборі Нім. Яблоннім були друковані звіти ще з таких місцевостей - Ліпнік-ч.1 /20/, ч.1 - Пардубіце-ч.1 /20/, ч.2, 4, 6, 9, 11, 12, 13-14 - Прага-ч.1, 2 /20/, ч.2, 3, 5, 7, 11 - Міхальовце-ч.1 /20/, ч.2, 5, 7, 10 - Чеськ. Будейовіце-ч.1 /20/, ч.1, 3, 6, 12 - Пшібрам-ч.2 /20/, - М. Волеолава-ч.1 /20/, - Мост-ч.2 /20/, ч.6, 10 - Найтшмер /Нім. Шлеськ/-ч.2 /20/ - Беренска-ч.2 /20/ - Хеб-ч.1, 3 - Кошиці ч.1, 2 - Верно-ч.1, 6 - Кухаже-ч.2 - Тренч. Тепліце-ч.2, 6, 7, 9, 13-14 - Дейвіце-ч.2, 6 - Літомежіце-ч.2 - Братіслава-ч.3 - Часлав-ч.3 - Терезин-ч.3, 9 - Брути-ч.5 - Ліберець-ч.6, 7 - Ужгород-ч.6, 9 - Комярно-ч.6 - Турнов-ч.7 - Ліпні-Вльнава-ч.9, 12 - Пільзно-ч.10, 12, 13-14 - Краль. Градець-ч.12 - Нове Місто-ч.12. -- -- --

Старін 320. ціна комплекту 50 чк - окреме число 5 чк.

ВАЖНА О П О В І С Т Ї А

ПРОСВІТНИЙ КРУЖОК УКР. ТАВОРУ В НІМ. ЯБЛОННІМ прохає всі роб. сотні й курії надіслати як найскорше звіти з їх культурно просвітньої діяльності та їх товариського життя для надрукування в ОГЛЯДІ культ. просв. діяльності укр. бригади за час від червня 1920, ОГЛЯД вже готується й появиться на протязі серпня.